

**ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА**

Світлана Білозерська

ПСИХОЛОГІЯ

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Дрогобич

2017

УДК 159.9 (072)

Б 61

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 27.04.2017 р.)

Рецензенти:

Стець В.І. – кандидат філософських наук, доцент кафедри практичної психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Лялюк Г.М. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Відповідальний за випуск: **Мащак С.О.**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Білозерська С.І.

Б 61

Психологія : методичні матеріали до самостійної роботи студентів. / С.І. Білозерська – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. – 104 с.

Методичний посібник написано відповідно до програми навчальної дисципліни «Психологія» для студентів усіх спеціальностей університету, для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Представлені матеріали спрямовані на реалізацію навчальних завдань, з одного боку, та удосконалення орієнтованості студентів у психологічній діяльності, з іншого боку. Посібник містить вправи та завдання для самостійної роботи студентів, які сприятимуть розвитку пізнавальних здібностей та творчої ініціативи, самостійності, відповідальності та організованості, формуванню творчості мислення, розвитку дослідницьких умінь.

Рекомендовано для викладачів та студентів вищих педагогічних закладів.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Методичні основи організації самостійного опрацювання курсу «Психологія».....	6
2. Теми практичних занять та завдання для самостійної роботи.....	10
3. Рекомендації до критеріїв оцінювання знань студентів.....	100
4. Алгоритм оформлення виконання завдання для самостійної роботи.....	100
5. План звіту із самостійної роботи та реферування літератури.....	101

ВСТУП

Самостійна робота студента – це його самостійна діяльність-учіння, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі. Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Метою самостійної роботи студентів є набути додаткові знання, перевірити отримані знання на практиці, розвивати самостійне мислення і навчитися опрацьовувати наукову літературу, виробляти фахові та дослідницькі вміння та навички.

Зміст самостійної роботи з курсу «Психологія» спрямований на поглиблення теоретичних знань, розвиток самостійного мислення і набуття умінь опрацювання наукової літератури. Все це має сприяти професійному самовизначенню майбутніх педагогів.

Самостійна робота студентів охоплює такі види:

- підготовка до поточних аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних тощо);

- робота над окремими темами навчальних дисциплін, які згідно з робочою навчальною програмою дисципліни винесені на самостійне опрацювання студентів;

- виконання лабораторних робіт (психологія, основи психології та педагогіки, соціологія);

- підготовка до всіх видів контрольних випробувань (самостійні та контрольні роботи, колоквіуми, заліки, іспити);

- участь в інтерактивних семінарах, заняттях із використанням тренінгових форм, рольових та ділових ігор, що проводяться у позанавчальний час;

- пошуково-аналітична робота:

- виконання індивідуальних творчих письмових робіт, які винесені на самостійне опрацювання (творчі письмові завдання, реферати, рецензії тощо);

- виконання індивідуальних та колективних творчих робіт у вигляді електронних матеріалів, аудіо та відео матеріалів (презентації, відеофільми тощо);

- робота над першоджерелами (книги, статті);

- наукова робота:

робота у студентських наукових гуртках;
наукові дослідження під керівництвом викладачів кафедри;
участь у науково-практичних конференціях, семінарах,
конкурсах, олімпіадах;
підготовка наукових публікацій;
самоперевірка (самоконтроль, самооцінка) знань, умінь, навичок
та рівня розвитку особистості;
самооцінка студентом рівня особистих знань, умінь та навичок
(теоретичні питання для самоконтролю, тести для самоконтролю
знань, творчі питання, тести для визначення відповідних умінь тощо);
самооцінка студентом рівня етичних, психологічних,
комунікативних та ін. якостей особистості (самотестування, участь у
ділових іграх, тренінгових формах занять тощо);
самостійна робота студентів заочної форми навчання.

Від студентів вимагається:

1. Ведення тематичного словника.
2. Опрацювання літератури з кожної теми за формою, яка
обирається самостійно (конспект, тези, план, таблиця, схема,
висновки тощо і, з визначенням особистого ставлення до змісту
роботи (за бажанням). Список рекомендованої літератури до кожної
теми можна доповнити науковими працями, які слухач підібрав
самостійно.

Доцільно порівнювати виклад (або зміст) матеріалу з певного
питання в різних джерелах. Якщо наукові положення в них повторю-
ються, можна лише анотувати статтю.

3. Висловлювати своє міркування щодо питань проблемного
характеру, які подані до кожної теми. Вони спрямовані на
усвідомлення актуальних проблем і пошук шляхів їхнього
розв'язання, загострення уваги на суперечностях, які залежать від
конкретних умов педагогічного процесу і життєвих обставин.

4. Основний зміст кожної теми подавати у вигляді таблиці або
схеми, проаналізувати та доповнити запропоновані таблиці.

5. Виконувати завдання на розвиток рефлексивних процесів,
аналіз і оцінку власної навчально-професійної діяльності, визначення
професійних рис своєї особистості.

При складанні плану самостійної роботи студента необхідно
виходити з загального обсягу годин, що відводяться на самостійну
роботу з дисципліни, видів самостійної роботи, що плануються для

виконання студентом, загального тижневого бюджету часу студента, фізіологічно обґрунтованих норм навчального навантаження тощо.

Основною формою контролю та оцінювання самостійної роботи студентів є проведення контрольних заходів. Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, вноситься на підсумковий контроль поряд із навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять. Підсумковий контроль проводиться з метою опрацювання результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершальних етапах. Підсумковий контроль включає семестровий.

Отже, у навчальному посібнику пропонуються різноманітні форми самостійної навчальної роботи студентів, що сприятимуть їх самоосвіті і формуванню психологічних умінь і навичок, необхідних для практичної роботи. Форми самостійного вивчення курсу психологічних знань можуть бути різноманітними, але студенти мають чітко знати сутність та вимоги до анотування, конспектування літератури, підготовки реферату чи доповіді, виконання практичних завдань тощо. Звіт студента за змістом конкретної теми буде прийнятий, якщо під час співбесіди (письмової перевірки) з викладачем він продемонструє розуміння головних ідей теми і послідовно, аргументовано викладе їх (письмово або усно).

Методичні основи організації самостійного опрацювання курсу «Психологія»

Основним у психологічній підготовці студентів педагогічного ВНЗ є організація самостійного засвоєння ними психологічних знань, спрямування їх на оволодіння методами вивчення особливостей психічного розвитку учня та використання психологічних знань у навчально-виховній роботі з дітьми. Не менш важливим завданням є формування у студентів знань і вмінь проводити наукові психологічні дослідження, аналізувати і правильно оформляти їхні результати.

Завдання до самостійної роботи є необхідною частиною навчально-методичного комплексу дисципліни. Формами контролю

за самостійною роботою може бути усне опитування на семінарі, колоквіум, перевірка письмових робіт (здійснених самостійно дослідницьких, індивідуальних, творчих завдань, есе, рефератів), опитування на іспиті (якщо питання чи теми для самостійної роботи не входили до розглянутих на семінарі) тощо. Для сприяння самостійного опрацювання студентами матеріалу викладач здійснює керівництво шляхом: визначення питань, що виносяться на самостійне опрацювання; проведення консультацій, час яких визначено відповідними документами кафедри; індивідуальної перевірки знань студентів, набутих самостійно тощо.

Виконання завдань вимагає від студента попереднього самостійного опрацювання теоретичного матеріалу за рекомендованою літературою.

Основою методики самостійного опрацювання курсу «Психології» є вимога активізації та індивідуалізації пізнавальної діяльності студентів, розвиток самостійності і цілеспрямованості розумової діяльності. Відповідно до цього положення структура самостійного вивчення курсу «Психології» базується на використанні відповідних навчальних методів (рівнів): репродуктивного, продуктивного (проблемного, евристичного), дослідницького.

Репродуктивний рівень є тим програмним мінімумом, що передбачає знання основного теоретичного матеріалу загальної психології, достатнє володіння понятійним апаратом, уміння розв'язувати типові практичні завдання. Рівень володіння програмним матеріалом у межах виконання репродуктивних завдань є початковим рівнем засвоєння курсу психології, який оцінюється за шкалою ECTS як задовільний (D, E). До теоретичних та практичних завдань цього рівня належать: відповіді на запитання до тексту теми, складання тез, конспектів матеріалів підручників, статей, підготовка усних відповідей, рефератів, складання плану параграфа підручника з теми, розширеного термінологічного словника з теми, встановлення співвідношень та зв'язків між обсягом та змістом понять теми, між поняттями та їх визначеннями, письмові відповіді на питання в кінці параграфа підручника теми, що вивчається, анотування монографічної літератури з теми, складання тез статті з психологічного журналу та бібліографії з теми, конспектування першоджерел.

Продуктивний (евристичний) рівень базується на вмінні розв'язувати проблемні питання, що потребують поглибленого вивчення теми. Цей рівень передбачає добре знання теоретичного матеріалу курсу загальної психології та володіння понятійним апаратом, уміння розв'язувати конструктивні або частково-пошукові практичні і теоретичні завдання. Виконання завдань цього рівня сприяє розвитку уміння висловити власну думку, зробити висновок, засвоєнню основних психологічних закономірностей та вмінню використовувати їх при комплексному розв'язанні практичних завдань. Розв'язання продуктивних завдань передбачає шлях від визначення проблем до проблемних запитань; від проблемних запитань до проблемної ситуації; від проблемної ситуації до пошукової роботи, спрямованої на виявлення напрямів розв'язання визначених проблем.

Рівень володіння програмним матеріалом у межах виконання продуктивних (частково-пошукових) завдань є базовим рівнем засвоєння курсу загальної психології, який оцінюється за шкалою ECTS як «добре» (B,C). До теоретичних та практичних завдань цього рівня належать: складання схем, таблиць, та інших форм систематизації матеріалу на основі текстів підручників, відгук на публікацію або монографію, завдання на розуміння та відтворення психологічних закономірностей, складання психологічних характеристик, порівняльний аналіз змісту та структури теми, викладеної у двох – трьох підручниках, написання реферату або доповіді з теми на основі 3 – 5 джерел, пояснення психологічних позицій щодо психічних явищ, проекція їх на життєві факти та особистий досвід, письмові відповіді на питання за текстом першоджерел, складання кросворда з базових понять теми, відповіді на тестові завдання для самоконтролю знань з теми.

Виконання завдань цього рівня полягає в тому, що у студентів поступово формується уміння самостійно розв'язувати окремі проблемні завдання, що наближає їх до творчого дослідження. Це дає підставу вважати виконання продуктивних завдань перехідним етапом на шляху до активного застосування дослідництва як ключового аспекту навчання.

Творчий (дослідницький) метод вивчення психології є способом організації пошукової діяльності студентів, спрямованої на творче, самостійне здійснення процесу пізнання. Виконання творчих

завдань допомагає засвоєнню студентами досвіду творчої діяльності відповідно до їхніх вікових і психологічних особливостей. Окрім того, воно формує широкі пізнавальні інтереси і духовні потреби у творчій діяльності, сприяє оволодінню методами наукового пізнання в процесі дослідження психологічної чи життєвої проблеми. Самостійна продуктивна діяльність студентів із перенесенням знань при розв'язанні задач на новий, нестандартний рівень (у процесі чого виробляється гіпотетичне аналогове мислення), сприяє формуванню креативного професійного мислення, професійно значимих знань, умінь та навичок студентів. Рівень творчих (дослідницьких) завдань є найвищим рівнем засвоєння курсу психології.

Виконанню творчих завдань мають сприяти ті види діяльності студентів, що передбачені рамками дослідницького методу. Зокрема, це: самостійне складання змісту завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу теми, формулювання задач, проблемних питань, типів вправ, тестів тощо, критичний огляд літератури з теми (2 – 3 монографії або статті), заповнення порівняльно-аналітичних таблиць за змістом теми, складання порівняльного аналізу психічних явищ, зіставлення двох або кількох психологічних текстів у тематичному, проблемному, ідейному, теоретичному, історичному, культурологічному планах, проведення самостійного лабораторно-експериментального дослідження та обґрунтування його результатів, творчий підбір цитат для доведення певної думки, порівняльний аналіз різних монографій або публікацій на одну тему, рецензування, зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, творчий переказ теми на основі створення образів уяви, психологічне зіставлення вчинків осіб та їх мотивації, складання психологічних характеристик та їх зіставлення, творче рецензування, психологічних позицій щодо пояснення явищ за спільних тем, проекція їх на сучасне життя, змісту теми із життєвими фактами та особистим досвідом, творче формулювання проблем.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗАГАЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет, завдання, структура сучасної психології. Проблема і природа психічного

Методичні вказівки: при виконанні завдань для самостійної роботи студентам необхідно звернути увагу на те, що таке психіка як функція мозку, у чому полягає сутність відображувальної діяльності та що є основною ознакою її активного характеру. Розкриваючи сутність основних функцій психіки, студенти мають відстежити її роль у процесі взаємодії людини з навколишнім середовищем. Розгляд рефлексорної природи психіки передбачає розкриття фізіологічних механізмів психічної діяльності. Важливо звернути увагу на специфіку предмета психології та простежити її зв'язок з іншими галузями психологічної та багатьох інших гуманітарних наук.

Словникова робота: психологія, предмет психології, психіка, відображальна діяльність, активне психічне відображення, функції психіки (сигнальна, регулятивна, адаптаційна, збереження цілісності організму), мозок, рефлекс, безумовний рефлекс, умовний рефлекс, збудження, гальмування, закон іррадіації та концентрації нервових процесів, закон взаємної індукції нервових процесів, позитивна індукція, негативна індукція, безумовне гальмування нервових процесів, умовне (внутрішнє) гальмування нервових процесів, перша сигнальна система, друга сигнальна система, динамічний стереотип, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – складання тез, конспектів матеріалів підручників на теми:

1. Особливість предмета психології.
2. Сутність життєвої психології, приклади її прояву.
3. Матеріальна основа психіки.
4. Значення психології для педагогів.

2. У вигляді складання схем, таблиць та систематизації матеріалу на основі текстів підручників розкрити такі питання:

1. Основні етапи становлення та розвитку психології.
2. Розвиток психології в Україні.
3. Завдання психології на сучасному етапі.
4. Що таке психо-феномени?
5. Значення психологічних знань для педагогічної теорії та практики.
6. Наукова, життєва, релігійна та народна психологія, парапсихологія як джерело знань про психіку.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Підбирати цитати для доведення думки: зв'язок сучасної педагогічної практики з проблемами і питаннями, що розробляються у різних галузях психологічної науки.

2. Складіть перелік приказок та прислів'їв на психологічні теми, охарактеризуйте їхній зміст.

3. Проведення самостійного лабораторно-експериментального дослідження та обґрунтування його результатів: «Професійна спрямованість студентів».

4. Зобразіть схематично (у вигляді двох малюнків), яке місце займала психологія в системі наук раніше і яке займає зараз у зв'язку з розвитком комплексу технічних наук.

5. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем: психологи-ідеалісти вважали, що психічні явища можна пізнавати тільки за допомогою самоспостереження. Доведіть, чому принципово неможливо пізнання психічних явищ тільки за допомогою самоспостереження.

6. Зіставлення змісту теми із життєвими фактами та особистим досвідом: проілюструйте прикладами формування життєвих психологічних знань.

8. Творче формулювання проблеми: напрями та галузі психології, які найбільш тісно пов'язані з вашою майбутньою професійною діяльністю. Відповідь обґрунтуйте.

9. Спробуйте побудувати свою графічну модель людського знання (системи наук) і вказати місце психології в ній.

10. Самостійно складіть десять завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу теми (задачі, проблемні питання, різні типи вправ, тестів, творче формулювання проблем).

Література для опрацювання

1. Волошина В.В. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / В.В. Волошина, Л.В. Долинська, С.О. Ставицька, О.В. Темрук – К. : Каравела, 2005. – 280 с. – С. 12 – 21

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с. – С.7 – 11

3. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 248 2004. – 704 с. – С. 5 – 19

4. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 67 – 83

5. Русинка І. І. Психологія : навч. посібник. / І. І. Русинка – К. : Знання, 2007. – 367 с.

6. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія : навч. посібник / Т. Ф. Цигульська – К. : Наукова думка, 2000. – 192 с. – С. 5 – 13

7. Цимбалюк І. М. Психологія / І. М. Цимбалюк – К. : ВД “Професіонал”, 2004. – 304 с. – С. 7 – 15

Тема 2. Сутність, зміст, онтологія, феноменологічні прояви, структура та функції психіки

Методичні вказівки: у процесі самостійного розв'язання завдань з теми студенти мають відстежити зв'язок наукових поглядів на психіку в різні історичні епохи з особливостями соціального та культурного розвитку в ці періоди. Шляхом порівняння основних методологічних підходів до вивчення проблеми розвитку психіки та свідомості студенти мають встановити суттєві ознаки, за якими вони різняться. Професійна свідомість педагога. Свідомість та увага. Самостійна робота над темою передбачає активізацію у студентів знань про основні властивості уваги як наскрізного пізнавального процесу, його фізіологічні механізми, специфічні особливості різних видів уваги, об'єктивні та суб'єктивні умови, що визначають їхню продуктивність, засоби привертання уваги.

Словникова робота: психіка, функції психіки (сигнальна, регулятивна, адаптаційна, збереження цілісності організму), мозок, рефлекс, безумовний рефлекс, умовний рефлекс, збудження, гальмування, закон іррадіації та концентрації нервових процесів, закон взаємної індукції нервових процесів, позитивна індукція, негативна індукція, безумовне гальмування нервових процесів, умовне (внутрішнє) гальмування нервових процесів, перша сигнальна система, друга сигнальна система, динамічний стереотип, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості, свідоме, несвідоме, підсвідоме; увага, уважність, обсяг уваги, стійкість уваги, концентрація уваги, переключення, розподіл уваги, коливання, відволікання уваги, осередок оптимального збудження, домінанта, субдомінанта, орієнтувальний рефлекс, взаємна індукція, мимовільна увага, довільна увага, післядовільна увага, зовнішня увага, внутрішня увага.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на питання, складання розширеного термінологічного словника з теми

1. Які функції психіки ви знаєте? Доведіть, що психіка вторинна як за походженням, так і за змістом.

2. Чим відрізняється відображення в живій матерії від відображення в неживій?

3. Які відмінності між психікою людини і тварини?

4. Види і особливості інтелектуальної поведінки тварин?

5. Чим людський мозок відрізняється від мозку тварин?

6. Чи є психіка у живих рослин? Чому деякі рослини, наприклад, дифенбахія, плачуть?

7. Чи властива увага тваринам?

8. Як пов'язані між собою увага людини та рівень її активності (неспання)? Яка в цьому роль ретикулярної формації?

9. Що таке орієнтувальний рефлекс? Які його особливості? Охарактеризуйте домінанту.

10. У чому полягає схожість та відмінність між коливанням та переключенням уваги?

11. Які основні причини неуважності учнів та дорослих?

12. Назвіть основні шляхи керування увагою учнів.

13. Які чинники впливають на стійкість уваги?

14. Від чого залежить розподіл уваги?

15. Дайте характеристику основним видам уваги.

16. Яка відмінність між мимовільною, довільною та післядовільною увагою?

17. Чи є розгубленість вченого порушенням уваги?

2. Порівняльний аналіз змісту та структури теми, викладеної у двох – трьох підручниках

1. Таємниці людської психіки.

2. Чи існує душа як реальність?

3. Причини неуважності учнів.

4. Основні прийоми активізації уваги учнів та студентів.

5. Розвиток довільної уваги у дітей за допомогою дорослих.

6. Вікові та індивідуальні особливості уваги.

7. Виховання уважної людини.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Складіть схему взаємозв'язку основних форм психіки та наведіть конкретний приклад цього взаємозв'язку.

2. Самостійне складання змісту завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу на тему «Взаємозв'язок розвитку психіки із середовищем та умовами життя», зокрема,

формулювання задач, проблемних питань. Наведіть конкретні приклади цього зв'язку.

3. Наведіть по два приклади, які демонструють умовні та безумовні рефлекс, інстинктивну й інтелектуальну поведінку. Виконайте завдання письмово.

4. Складіть кросворд з десяти слів, використовуючи поняття теми, прізвища науковців, які досліджували психіку та свідомість.

5. Подайте у вигляді структурної схеми еволюцію психічних реакцій живих організмів.

6. Подайте у вигляді структурної схеми зміст уваги як пізнавального психічного процесу.

7. Творче формулювання проблеми на тему: «Суспільно-історичний характер свідомості».

Література для опрацювання

1. Веракіс А. І. Основи психології : навч. посіб. [для студентів вищих навч. закладів] / А. І. Веракіс, Ю. І. Завалевський, К. М. Левківський. – Х.; К., 2005. – 416 с. – С. 9 – 23

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с. – С. 14 – 28

3. Загальна психологія : підручник [для студентів ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 248 2004. – 704 с. – С. 32 – 49

4. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В.Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 15 – 31

Тема 3. Природничо-наукові основи психології. Методологія та методи психології

Методичні вказівки: у процесі самостійного розв'язання завдань з теми студенти мають встановити суттєві особливості матеріалістичного та ідеалістичного підходів до розуміння природи психічного, трактування предмета психології на різних етапах розвитку психології на основі їхнього порівняння. Відповіді на питання про основні положення різних наукових напрямів психології передбачають необхідність з'ясування їх базових методологічних принципів, що є визначальними в поглядах на природу психіки людини.

Студентам необхідно засвоїти основні категорії методології психологічних досліджень, знати сутність основних методологічних принципів наукового дослідження, вміти наводити відповідні приклади їх використання у практиці організації наукового дослідження.

Питання та творчі завдання цієї теми передбачають акцентування уваги студентів на принципових особливостях різних наукових методів дослідження у психології, їх різновидів; знання ними основних правил їх застосування, сильних та слабких аспектів кожного з методів, можливостей їх подолання; вимог, що висуваються до складання запитань бесіди, анкети, інтерв'ю, їх принципових відмінностей, процедури складання програми та протоколу спостереження, експерименту.

Словникова робота: матеріалістичний підхід до вивчення психіки, ідеалістичний підхід до вивчення психіки, психоаналіз, біхевіоризм, гештальтпсихологія, когнітивна психологія, гуманістична психологія, культурно-історична теорія походження вищих психічних функцій.

Методологія, метод, методика, принцип дослідження, принцип детермінізму, принцип об'єктивності, принцип системності, принцип єдності психіки і діяльності, принцип розвитку, принцип випереджального відображення, організаційні методи, лонгітюдний метод (метод поздовжніх зрізів), порівняльний метод (метод поперечних зрізів), комплексний метод, емпіричні методи, методи опрацювання даних, методи інтерпретації даних, спостереження,

експеримент, бесіда, опитування, інтерв'ю, анкетування, тестування, проєктивні методи, конвент-аналіз, метод аналізу продуктів діяльності, біографічні методи, соціометрія, референтометрія

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – складання тез, конспектів матеріалів підручників на теми:

1. Основні етапи психологічного дослідження.
2. Особливості застосування методу анамнезу у психології.
3. Характеристика методу експертних оцінок у загальній психології. Характеристика методу контент-аналізу.
4. Опис методу продуктів діяльності. Характеристика методів опитування.

2. Порівняльний аналіз змісту та структури теми, викладеної у двох – трьох підручниках

1. Основні відмінності між природним та лабораторним експериментом. Переваги та недоліки експерименту.
2. Основні переваги та недоліки самоспостереження. Основні переваги та недоліки спостереження.
3. Місце тестів у вивченні психіки, їхні види. Моделювання як метод психологічного дослідження та його види.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Самостійне складання змісту завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу теми, зокрема, формулювання задач, проблемних питань щодо основних положень біхевіоризму, психоаналізу, гештальтпсихології. Розкрийте значення (внесок) цих напрямів для постановки та розв'язання проблем психології на початку ХХ ст., вказавши на їхні слабкі сторони.
2. Критичний огляд літератури з теми щодо поєднання методів отримання наукових даних в емпіричному дослідженні.
3. Проведення самостійного лабораторно-експериментального дослідження та обґрунтування його результатів на тему: – Чому ви обрали для навчання педагогічний ВНЗ? За результатами анкетування провести бесіду, зробити обробку та інтерпретацію тримати даних.
4. Скласти план дослідження з будь-якої теми, наприклад, з теми «Здатність творити добро».

5. Складання програм спостереження за навчальною діяльністю учнівського колективу; вербальними та невербальними засобами спілкування учнів різної статі; спілкуванням педагогів з учнями.

6. Творче формулювання проблеми: необхідність спостереження як основного методу діагностики у роботі вчителя (менеджера, перекладача). Визначте його види та схарактеризуйте їх. Розробіть програму спостереження та проведіть інтерпретацію можливих отриманих результатів, на основі яких визначте основні недоліки методу спостереження.

7. Творче рецензування статті Волянчук Н. Ю. Использование биографического метода в психолого-педагогических исследованиях // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 1. – С. 37 – 40. Зробіть наукове повідомлення про використання біографічного методу в вашій спеціальності

Література для опрацювання

1. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень із психології : навч. посіб. [для студ. спец. 8.040101 «Психологія»: рек. МОН України як навч. посіб. для студ. ВНЗ] / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк; МОН України, Класичний приватний університет. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 357 с.

2. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика : учебник для вузов / Л. Ф. Бурлачук. – СПб. : Питер, 2003. – 352 с.

3. Веракіс А. І. Основи психології : навч. посіб. [для студентів вищих навч. закладів] / А. І. Веракіс, Ю. І. Завалевський, К. М. Левківський. – Х.; К., 2005. – 416 с. – С. 46 – 60

4. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 35-49

5. Духовний потенціал людини : монографія / М. В. Савчин. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. – 508 с.

6. Духовна парадигма психології : монографія / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2013. – К, м-252 с.

7. Маслоу А. Психология бытия / А. Маслоу – М. : “Ваклер”, 1997. – 300 с.

8. Левчук Л. Т. Психоаналіз: історія, теорія, мистецька практика / Левчук Л. Т. – К. : Либідь, 2002. – 255 с.

9. Савчин М. В. Методологеми психології : / монографія // М. В. Савчин. – Наукове видання Серія "Монограф", спільний проект із ВЦ "Академвидав", Київ. –2013. – 221 с.

10. Фрейд З. Введение в психоанализ : лекции / З. Фрейд. – СПб. : Питер, 2002. – 384 с.

11. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм – М. : Республика, 1992. – 402 с.

Тема 4. Загальна характеристика особистості

Методичні вказівки: студенти мають чітко засвоїти основні характеристики особистості, вміти встановлювати співвідношення понять "індивід", "суб'єкт", "особистість", "індивідуальність", знати різні підходи до визначення структури особистості, характеризувати основні структурні компоненти в межах різних наукових підходів, аналізувати погляди на проблему співвідношення біологічного та соціального в особистості, рушійних сил її розвитку; знати структуру самосвідомості як центрального компонента особистості, характеризувати її складові.

Словникова робота: індивід, людина, суб'єкт, особистість, індивідуальність, біологічна підструктура, підструктура форм психічного відображення, підструктура соціального досвіду, спрямованість, мотив, інтерес, переконання, ідеали, звичка, установка, самосвідомість, Я-концепція, рівень домагань, самооцінка, рушійні сили розвитку особистості.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на питання, складання розширеного термінологічного словника з теми

1. Людина на світ народжується уже людиною. Чи можна це сказати про особистість?

2. Назвіть основні здатності, які характеризують людину як особистість.

3. Чому поняття – «особистість» не може бути ототожнене з поняттям – індивідуальність?

4. Яка структура особистості за К.К. Платоновим, С.Л. Рубінштейном, З. Фройдом. М. Савчином?

5. Чи належить до структури особистості будь-які природні властивості людини? Обґрунтуйте відповідь.

6. Як впливають зовнішні, фізичні дані людини на формування її особистісних якостей?

7. Чи можна вважати потреби і мотиви учнів важливою основою для характеристики їх особистості? Обґрунтуйте відповідь.

8. Мотиваційні регулятори життєвого шляху людини.

9. Як співвідносяться між собою мотиви та потреби людини? Назвіть види потреб за Карен Хорні.

10. Чим відрізняється активність особистості від активності тварини?

2. Порівняльний аналіз змісту та структури теми, викладеної у двох – трьох підручниках,

1. Сучасні підходи українських і зарубіжних психологів до розгляду структури особистості.

2. Проблеми кібернетичного моделювання особистості.

3. Відмінність між науковим і народним світоглядом.

4. Роль переконань і ідеалів у формуванні особистості.

5. Із яких компонентів складається установка особистості?

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Творче формулювання проблем щодо характеристики та особистісно-професійного розвитку власної особистості. Як удосконалювати самого себе?

2. Підберіть цитати для доведення думки : «Психологічна характеристика творчої особистості (на прикладах видатних діячів науки, техніки, культури)».

3. Поясніть психологічні позиції щодо особливостей впливу самооцінки на поведінку людини, проекція їх на життєві факти та особистий досвід.

4. Складіть кросворд із десяти слів, використовуючи прізвища науковців, які досліджували структуру особистості, та поняття теми «Особистість, її розвиток та формування».

5. Подайте у вигляді схеми структуру особистості згідно з концепцією М.В.Савчина.

6. Проведіть самостійно лабораторно-експериментальне дослідження та обґрунтуйте його результати.

- Ваше бачення себе на основі методики «Головне в моєму житті»
- Здійснити візуалізацію свого життя на основі методики «20 років потому».
- Проаналізувати своє життя на основі з допомогою методики "Життєвий шлях людини" .

Література для опрацювання

1. Веракіс А. І. Основи психології : навч. посіб. [для студентів вищих навч. закладів] / А. І. Веракіс, Ю. І. Завалевський, К. М. Левківський. – Х.; К., 2005. – 416 с. – С. 89-111
2. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук – К. : Каравела, 2005. – 280 с. – С. 43 – 59.
3. Духовний потенціал людини : монографія / М. В. Савчин. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. – 508 с.
4. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с. – С. 97 – 145
5. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 248 2004. – 704 с. – С. 134 – 168
6. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В.Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – 89-100, 146 – 155.
7. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 158 с. – С. 45 – 59

Тема 5. Сутність, зміст, онтологія, феноменологічні прояви, структура та функції самосвідомості особистості

Методичні вказівки: при виконанні завдань для самостійної роботи студентам необхідно звернути увагу на виділення основних характеристик різних форм поведінки та їх взаємозв'язку з різними рівнями психічного відображення; суттєвих властивостей свідомості

як вищого рівня розвитку психіки, її відмінності від психіки тварин (це передбачає наведення прикладів цієї принципової відмінності).

Словникова робота: інтелектуальна форма поведінки, свідомість, активність свідомості, інтенційність свідомості, самосвідомість, Я-образ, Я-концепція, структура самосвідомості, професійна самосвідомість.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на питання за текстом періоджерел

1. Поняття свідомості, самосвідомості і ментальності.
2. У чому полягає суть теорії панпсихізму?
3. Як ви розумієте теорію біопсихізму?
4. Наведіть приклади різних видів самооцінки.
5. Розкрийте особливості впливу самооцінки особистості на поведінку людини.
6. Я-концепція може бути позитивною, амбівалентною (суперечливою), негативною. Як кожна з них впливає на сприймання людиною світу, інших людей, на оцінки, які дає людина власній поведінці?

2. Пояснення психологічних позицій щодо психічних явищ, з'ясувати труднощі щодо трактування цих психічних явищ

1. Тлумачення поняття свідомості та самосвідомість у провідних психологічних теоріях.
2. Змінені стани свідомості: медитація, гіпноз, навіювання, вплив наркотичних препаратів та ін. Можливі механізми їх пояснення.
3. Проблема несвідомого в психології. Вклад З.Фрейда в дослідження цієї проблеми.
4. Сон і сновидіння. Чи існують віщі сні ? Розлади сну.
5. Захисні механізми психіки людини.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Формулювання задач, проблемних питань, типів вправ тощо, використання власних механізмів психологічного захисту.
2. Скласти алгоритм оволодіння зазначеними компетенціями, включити у програму особистісно-професійного розвитку та охарактеризувати:

- комунікативна;
- моральна;
- пізнавально-інтелектуальна;
- інформаційна;
- соціальна;
- прогностична;
- психологічна;
- громадянська;
- емоційна;

3. Скласти алгоритм оволодіння такими здатностями, запропонувати шляхи їх розвитку, поділитися досвідом цього розвитку, виявити труднощі тощо

- любити людей, які вас оточують, життя і світ;
- володіти внутрішньою і зовнішньою свободою та відповідальністю;
- володіння сенсом життя (свідома відповідь на запитання «для чого я живу?», спроможність узгодити усвідомлений смисл із реальною спрямованістю життя та своїми внутрішніми ресурсами та схильностями
- до постійного особистісного зростання – визволення, пошук себе і свого життєвого шляху, самоактуалізація і розвиток усіх основних особистісних здатностей

4. Скласти психологічну самохарактеристику за планом: а) який (яка) я є; б) яким (якою) я хочу бути; в) яким (якою) я можу бути; г) що про мене думають інші; що я можу зробити, щоб стати таким, яким я хочу бути ?

Література для опрацювання

1. Бороздина Л. В. Что такое самооценка? / Л. В. Бороздина // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13. № 6. – С. 14 – 22.
2. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук – К. : Каравела, 2005. – 280 с.
3. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с. – С. 152 – 169

4. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 704 с. – С. 197-206

5. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 103 – 126.

6. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 158 с.

Тема 6. Спонукальна сфера особистості. Психологія активності людини

Методичні вказівки: відповіді на запитання передбачають знання студентами відмінностей між активністю та діяльністю, визначення ними цих понять, знання категорій потреб, що визначають активність індивіда; розуміння психологічної структури діяльності та суті всіх її структурних компонентів на зовнішньому (поведінковому) та внутрішньому (психологічному) рівнях; розв'язання творчих завдань передбачає знання специфічних ознак різних видів діяльності.

Словникова робота: активність, поведінка, діяльність, потреби, мотиви, мета, мотивація, інтеріоризація, екстеріоризація, опредмечування, розпредмечування, зворотна аферентація, дія, операція, рух, завдання, уміння, навичка, техніка, вправляння, перенесення навички, інтерференція навичок, гра, навчання, праця.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень письмові відповіді на питання теми що вивчається

1. Що є джерелом активності людини?
2. Який взаємозв'язок між діяльністю і потребами людини?
3. Яку роль відіграють мотиви в діяльності людини?
4. Функція мети в діяльності людини.
5. У чому суть принципу єдності свідомості і діяльності?
6. Чим відрізняються рухи від дій?
7. Наведіть приклади екстеріоризації та інтеріоризації дій.

8. Що означає зміщення мотиву на мету? Які причини такого зміщення?

9. Чи може бути діяльність без мети?

10. Який існує зв'язок між мотивом і діяльністю?

11. Що таке навички, вміння? Взаємодія навичок.

12. Звички, їх види, значення у формуванні особистості.

13. Характерні риси гри як одного з видів діяльності.

14. Характерні риси навчання як виду діяльності.

15. Умови взаємного переходу гри і праці в навчання і навпаки.

16. Чим відрізняються поняття навчання і учіння? Мета навчання.

2. Порівняльний аналіз змісту та структури теми, викладеної у двох – трьох підручниках

1. Відмінності між активністю, діяльністю та творчістю людини.

2. Психологічний зміст натхнення як творчого стану.

3. Енергопотенціал людини та її здатність до діяльності.

4. Що таке соціоніка?

5. Що таке психогіометрія ?

6. Інтереси, їхня роль у розвитку особистості.

7. Характеристика цінностей особистості.

8. Механізм мотивації досягнення (За Х.Хекхаузенем).

9. Характеристика потреб за Мюрреєм.

3. Пояснення психологічних позицій щодо психічних явищ, проєкція їх на життєві факти та особистий досвід

1. Визначити спрямованість власної особистості.

2. Скласти професіограму педагога.

3. Визначити нахили особистості до вибору професії.

4. Складання змісту завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу теми, зокрема, формулювання задач, проблемних питань на тему «Як співвідносяться між собою особистісні цінності та мотиви»?

Література для опрацювання

1. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посібник / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук – К. : Каравела, 2005. – 280 с. – С. 158 – 168
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с. – С. 167 – 181
3. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова книга, 248 2004. – 704 с. – С. 189 – 214
4. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В.Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 129 – 144.

Тема 7. Темперамент, характер, здібності та психологічні основи їх розвитку

Методичні вказівки: студенти мають чітко визначати темперамент як індивідуально-психологічну властивість індивіда, вміти пояснити, чому він належить до індивідних характеристик особистості; розкривати фізіологічні засади темпераменту; характеризувати його психологічні властивості і з цих позицій описувати найсуттєвіші характеристики представників різних типів темпераменту; знати різні способи пристосування типу темпераменту до вимог діяльності.

Відповіді на питання для самоконтролю передбачають знання студентами сутності характеру як психологічної властивості особистості, структури характеру як інтегрального утворення, значення соціального оточення особистості у його формуванні, співвідношення з темпераментом та особистісними утвореннями (зокрема, спрямованістю); вміння визначати характерологічні риси (основні та другорядні), розкривати роль виховання та самовиховання у формуванні характеру особистості.

Студентам необхідно засвоїти сутність здібностей як психологічної властивості, встановлювати їх співвідношення із

задатками як природною передумовою їхнього формування, розуміти сутність поліфункціональності задатків, наводити приклади цієї властивості задатків; уміти встановлювати принципову відмінність здібностей порівняно зі знаннями, уміннями і навичками, розкриваючи їх співвідношення; розкривати сутнісні характеристики різних видів здібностей та рівнів їхнього розвитку; аналізувати проблему співвідношення біологічного та соціального в розвитку здібностей особистості, розкриваючи комплекс умов, що забезпечують їхній розвиток.

Словникова робота: темперамент, тип вищої нервової системи, загальна психічна активність, емоційність, моторика, сила нервових процесів, рухливість нервових процесів, врівноваженість нервових процесів, екстраверсивність, інтроверсивність, сенситивність, реактивність, пластичність, ригідність, резистентність.

Характер, структура характеру, повнота характеру, цілісність характеру, сила характеру, акцентуація, акцентуація застрягання, педантизм, демонстративність, тривожність, риси характеру, вольові риси характеру, інтелектуальні риси характеру, емоційні риси характеру.

Здібності, задатки, знання, уміння, навички, структура здібностей, загальні здібності, спеціальні здібності, обдарованість, талант, геніальність.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на питання теми, що вивчається. Визначити труднощі щодо відповідей на ці питання.

1. Яка різниця між темпераментом і характером?
2. Від чого залежить темперамент? Основні теорії темпераменту.
3. Розкрити зв'язок типів темпераментів з типами вищої нервової діяльності.
4. Чи існує пряма залежність розумових можливостей людини від властивостей темпераменту?
5. Як залежить професійна придатність, стиль діяльності людини від її темпераменту?
6. У чому хибність вислову «У сина – характер батька?» «Що таке реактивність і активність?»

7. Розкрийте на прикладах суть сензитивності і емоційної збудливості.
8. Який темп реакції у представників різних типів темпераментів?
9. Чим характеризується пластичність нервової системи? Яка вона в кожного з 4-х типів темпераментів?
10. Чи є темперамент у тварин?
11. У чому проявляється динаміка поведінки людини?
12. Чому сангвініки легко пристосовуються до нових умов життя, а флегматики важко?
13. Назвіть позитивні риси холериків та флегматиків.
14. Назвіть типових холериків, сангвініків, флегматиків, меланхоліків серед персонажів художніх творів.
15. Чи можна визначити темперамент у немовлят?
16. Чи можна змінити темперамент? Обґрунтуйте свою думку на конкретних прикладах.
17. Який темперамент кращий для педагогічної діяльності?
18. Які вчені займалися проблемою темпераменту? Які додаткові властивості нервової системи були відкриті вітчизняними вченими?
19. Спільне і відмінне між характером і темпераментом. Вплив темпераменту на формування рис характеру
20. Зв'язок характеру і здібностей.
21. Структура характеру (скласти структурно-логічну схему). Показати зв'язок основних елементів структури характеру.
22. Порівняти роль природних факторів у формуванні характеру і темпераменту.
23. Методи вивчення характеру. Дати оцінку таким вченням про характер : френологія, фізіогноміка, графологія.
24. Чи можливо змінити свій характер ?
25. Чи здійснюєте ви самовиховання свого характеру? Які негативні риси свого характеру намагаєтеся подолати і як саме?
26. Чому в подібних умовах життя і діяльності формуються неоднакові характери?
27. Роль вчителя в розвитку здібностей учнів. Що таке задатки? В якому зв'язку перебувають вони із здібностями?

28. Проаналізуйте думку П. Антокольського «Бездарність дитини – завжди наслідок відсутності виховання».

29. Співвідношення та якісна характеристика понять: геніальність, обдарованість, талант і майстерність.

30. Взаємодія та взаємокомпенсація здібностей?

31. Яке значення мають здібності в профорієнтації учнів?

32. У чому виявляються індивідуальні відмінності в здібностях людей?

33. Що ви розумієте під обдарованістю, талановитістю, геніальністю? Назвіть імена людей, яких ви вважаєте обдарованими, талановитими, геніальними. Поясніть своє розуміння цих рівнів здібностей.

34. Здібність – це можливість чи дійсність? В якому співвідношенні перебувають здібності і сукупність знань, умінь, навичок? Здібності і задатки.

35. У чому соціально-історична обумовленість здібностей?

2. Завдання на розуміння та відтворення психологічних закономірностей Порівняльний аналіз змісту та структури вказаних тем, викладеної у двох – трьох підручниках

1. Відмінності між темпераментом і характером.

2. Особливості навчання і виховання учнів різного типу темпераменту.

3. Конституційні теорії темпераменту (Кречмер, Шелдон). Чи можна змінити темперамент?

4. Типологія соціальних характерів Е. Фромма (мазохіст-садист, руйнівник, конформіст-автомат).

5. Характер і почерк.

6. Що таке фізіогноміка?

7. Ваш улюблений колір і ваш характер.

8. Психічні властивості українців.

9. Характер, поведінка та учбова діяльність учня.

10. Як удосконалювати самого себе?

11. Основні типи акцентуацій рис характеру. Аналіз їхнього впливу на поведінку і діяльність людини.

12. Що таке геніальність?

13. Психологія математичних, літературних, музичних, хореографічних, образотворчих і інших здібностей учнів

(повідомлення студент підготовлює з урахуванням своєї спеціальності).

14. Психологічний аналіз педагогічних здібностей.

15. Загадки обдарованості.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Складання порівняльного аналізу психічних явищ:

– темпераменту та індивідуального стилю діяльності;

– динаміки поведінки та темпераменту;

– самовиховання та самостійної праці у формуванні характеру

2. Законспектувати статтю та написати відгук на неї: Русалов В. М. Пол и темперамент / В. М. Русалов // Психологический журнал. – 1993. – Т. 14. № 6. – С. 20 – 28.

3. Складання психолого-педагогічних рекомендацій щодо врахування особистісних та індивідуально-типологічних властивостей учнів на уроках.

4. Розв'язання теоретичних та практичних задач пошуково-дослідницького типу з обґрунтуванням відповіді.

– Як можна пояснити той факт, що людина, яка не має здібностей до певного виду діяльності, досягає в ній таких самих високих результатів, як і та, що має здібності до цього виду діяльності?

– У період підліткового віку багато молоді виявляє підвищений інтерес до літератури, підлітки пишуть непогані твори прозового та поетичного характеру. Чи можна стверджувати, що у них є літературні здібності? Чим можна пояснити досягнення в цій галузі в цьому віці? Що б ви порекомендували таким підліткам щодо вдосконалення їх результатів у цьому виді діяльності?

– У яких ситуаціях найвиразніше виявляються акцентуйовані риси характеру? Наведіть приклади.

– Чим відрізняється холерик-екстраверт від сангвініка-екстраверта? Які особливості інтровертів-флегматиків порівняно з інтровертами-меланхоліками?

– Гендерні відмінності у здібностях та їхнє наукове пояснення

– Чи залежать життєві успіхи безпосередньо від здібностей?

Обґрунтуйте свою думку й наведіть приклади.

5. Складання звіту (характеристики) про результати самодіагностики (або діагностики) рівня розвитку психічного явища

Проведіть спостереження за 2 – 3 учнями (студентами) і опишіть їхній темперамент.

6. Напишіть твір-мініатюру «Особливості мого темпераменту». Обговоріть на занятті.

7. Складання звіту (характеристики) про результати самодіагностики (або діагностики) рівня розвитку психічного явища. Визначіть структуру свого характеру, його основні компоненти.

8. Складання звіту (характеристики) про результати самодіагностики (або діагностики) рівня розвитку психічного явища. Проведіть спостереження за двома-трьома учнями, які виявляють здібності до малювання, техніки, музики чи літературної творчості і опишіть прояв їх здібностей. Проаналізуйте не лише процес, але й результати діяльності школярів.

9. Проведіть спостереження у школі за учнем, якого вчителі вважають не здібним або малоздібним до навчання. Виясніть, чому він не виявляє здібностей. Визначте педагогічні заходи для розвитку здібностей цього учня.

10. Проведіть фрагмент тематичних батьківських зборів на тему «Як розвивати здібності учнів?» (студентам підготуватися до виконання ролей класного керівника, вчителів, шкільного психолога, учнів, батьків).

11. Запропонуйте бажані способи спілкування з холериком, сангвініком, меланхоліком, флегматиком. Завдання виконайте письмово.

Література для опрацювання

1. Акцентуації характеру : хрестоматія : рек. МОН України як навч. посіб. для студ ВНЗ / уклад В. С. Грушко; МОН України, Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль : Астон, 2008. – 352 с.

2. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / О. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук – К. : Каравела, 2005. – 280 с.

3. Гуревич Л. Характер и почерк: размышления о графологии // Популярная психология: хрестоматия: учебное пособ. [для студентов пединститутов] / сост. В. В. Мироненко. – М. : Просвещение, 1990.

4. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 158 – 207.

5. Загальна психологія : підручник / За заг. ред. Максименка С. Д. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 702 с. – С. 209 – 281.

6. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 158 с.

Тема 8. Загальна характеристика інтелекту. Сенсорний та перцептивний інтелект (психологія відчуттів і сприймань)

Методичні вказівки: студенти мають знати специфічні особливості відчуття як пізнавального процесу, його фізіологічні основи, критерії класифікації відчуттів, основні їх властивості та закономірності, на основі чого вміти обґрунтовувати основні умови їхнього розвитку та продуктивності.

Студенти мають чітко називати специфічні ознаки сприймання, які відрізняють цей пізнавальний процес від відчуття; водночас вказувати його зв'язок з відчуттями, пам'яттю, мисленням, увагою, попереднім досвідом людини, специфікою її мотиваційної сфери та ін.; визначати основні властивості сприймання, умови їх розвитку; пояснювати механізми сприймання простору, часу, руху, а також причини ілюзій сприймання.

Словникова робота: чуттєве пізнання, відчуття, аналізатор, контактні відчуття, дистантні відчуття, стародавня чутливість, новітня чутливість, екстерорецептивні відчуття, інтерорецептивні відчуття, пропріорецептивні відчуття, якість відчуття, тривалість відчуття, просторова локалізація подразника, чутливість, поріг чутливості, абсолютний поріг чутливості, диференційний (відносний) поріг чутливості, нижній абсолютний поріг чутливості, верхній абсолютний поріг чутливості, закон Вебера-Фехнера, адаптація відчуттів, контраст відчуттів, синестезія, сенсibiliзація відчуттів.

Сприймання, предметність сприймання, цілісність сприймання, структурність сприймання, вибірковість сприймання, константність сприймання, осмисленість сприймання, аперцепція, ілюзія сприймання, сприймання простору, сприймання часу, сприймання руху, синкретичне сприймання, спостереження, спостережливість.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Що таке сенсорна депривація і в чому вона проявляється?
2. Чи існують взаємозв'язки між відчуттями і емоціями? Обґрунтуйте відповідь.
3. Чи пахне троянда, якщо її ніхто не нюхає? Обґрунтуйте відповідь.
4. На випадок втрати слуху у людини загострюється зір і діяльність інших аналізаторів. Дайте пояснення цьому факту. Значення відчуттів у житті та діяльності людини.
5. Відмінність відчуттів людини і тварини.
6. Випишіть із підручника основні поняття про відчуття і поясніть їх.
7. Чому після холодної води вода менш холодна відчувається як тепла?
8. Чому при слабкому звуковому подразнику загострюється зір, а при сильному – знижується?
9. Як ураховуються пороги чутливості в різних видах діяльності, зокрема, в педагогічній?
10. Чи проявляється адаптація у всіх відчуттях? Якщо так, то яка відмінність прояву?
11. Що це за два шляхи проведення збудження від зовнішніх і внутрішніх подразників до мозку?
12. Як слід розуміти особистий характер відчуттів? Наведіть приклади сенсibilізації у людей, що займаються певними професіями.
13. Що є фізіологічною основою розвитку відчуттів? Яка роль природних передумов у виникненні відчуттів?
14. У чому полягають основні відмінності між відчуттям і сприйманням?
15. Чому відчуття і сприймання належить до першого, чуттєвого ступеня пізнання?
16. Чи є сприймання у тварин?
17. Розкажіть про залежність сприймань від характеру діяльності.

18. Що таке перцептивні дії? Чи є правильною думка, що сприймання – це сукупність відчуттів?

19. Як залежить сприймання у людини від її попереднього досвіду?

20. Що таке екстрасенсорне сприймання? Наведіть приклади.

21. Які основні закономірності сприймання часу? Простору? Руху?

22. Яку роль відіграють моторні компоненти у сприйманні?

23. Чим відрізняються поняття аперцепція і перцепція?

24. Які основні умови розвитку спостережливості у дітей?

25. Чи завжди наше сприймання правильне?

26. Яка роль гештальтпсихології у вивченні закономірностей сприймання?

27. Чим відрізняється сприймання знайомого об'єкта від незнайомого?

28. Чому в Індії мотузку часто сприймають за змію?

2. Складання схем, таблиць, та інших форм систематизації матеріалу на основі текстів підручників

1. Як сприймають і уявляють світ сліпо-глухо-німі?

2. Проблема сенсорної ізоляції.

3. Патологія відчуттів.

4. Розвиток сенсорної культури особистості вчителя.

5. Особливості відчуттів у тварин.

6. Екстрасенсорика, що це таке?

7. Розвиток сприймання простору в учнів.

8. Особливості формування сприймання часу учнями.

9. Особливості професійної спостережливості вчителя.

10. Розвиток спостережливості у дітей.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

Розв'язання теоретичних та практичних задач пошуково-дослідницького типу з обґрунтуванням відповіді.

1. Наведіть по два приклади, які демонструють кожну з основних властивостей сприймання. Виконайте завдання письмово.

2. Змодельуйте по дві ситуації, у яких демонструються предметність, цілісність, структурність, константність, осмисленість та вибірковість сприймання. Завдання виконайте письмово.

3. Подайте у вигляді структурної схеми зміст відчуття як пізнавального психічного процесу.

4. Подайте у вигляді структурної схеми зміст сприймання як пізнавального психічного процесу(у формі презентації).

5. Складіть психологічні рекомендації вчителів щодо формування сенсорної культури учнів на уроках з Вашої спеціальності. Визначте, які фактори впливають на її формування ?

6. Доведіть письмово, що ця тема є значущою в системі психологічних знань майбутнього педагога вашого фаху. Наведіть аргументи.

7. На основі аналізу бібліографічного каталогу вашої бібліотеки (розділ «Сенсорно-перцептивна організація») складіть список додаткової літератури за останні 5 років на тему «Відчуття» (монографії, статті у журналах тощо). Проаналізуйте напрями сучасних інтересів дослідників.

8. Складіть психологічні рекомендації вчителів щодо формування спостережливості учнів на уроках з Вашої спеціальності на тему : «Шляхи виховання спостережливості учнів на уроках». Визначте, які фактори впливають на цей процес? .

9. Складіть план спецкурсу ««Сенсорно-перцептивна система людини».

10. Сформулюйте поради вчителям та батькам як врахувати індивідуальні властивості сприймання дітей (аналітичний тип, синтетичний тип, аналітико – синтетичний тип) та організувати сприймання об'єктів учнями (на уроках з Вашої спеціальності): а) аналітичного типу; б) синтетичного типу (8 балів).

Література для опрацювання

1. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук – К. : Каравела, 2005. – 280 с.

2. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В.Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 256 – 298.

3. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.

4. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг.

Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 704 с.

5. Маценко В. Ф. Психологія пізнавальних процесів / В. Ф. Маценко. – К. : Главник, 2008. – 191 с.

6. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 158 с.

Тема 9. Пам'ять, мислення та психологічні засади їхнього розвитку

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти теорії пам'яті, які розкривають механізми мнемічних процесів; вміти визначати основні процеси пам'яті, на основі знання різновидів пам'яті та механізмів, які покладено в їх основу, пояснювати умови ефективності мнемічної діяльності, називати прийоми смислової організації матеріалу з метою якнайпродуктивнішого запам'ятовування та повнішого відтворення необхідної інформації; специфічні особливості мислення як способу опосередкованого пізнання дійсності, відстежувати його зв'язок із чуттєвими формами пізнання дійсності, а також з мотивами діяльності суб'єкта; розкривати сутність основних форм мислення, розумових операцій, наводити відповідні приклади; знати сутність та структуру проблемної ситуації та відрізняти її від пізнавального завдання; розкривати засоби активізації розумової діяльності.

Студенти вчатьсЯ чітко розрізняти поняття “мова” та “мовлення”, визначати основні функції та види мовлення, розкриваючи таким способом його значення для психічного розвитку людини та людського суспільства; розкривати зв'язок мовлення з мисленням, а також культурно-історичне походження мови, спираючись на наукові дослідження та відповідні приклади.

Словникова робота: пам'ять, запам'ятовування, збереження, відтворення, впізнавання, пригадування, забування, ремінісценція, образна пам'ять, зорова, слухова, моторна, емоційна, словесно-логічна, оперативна пам'ять, довготривала, короткочасна пам'ять, довільна пам'ять, мимовільна пам'ять, проактивне гальмування, ретроактивне гальмування, закон забування Еббінгауза, швидкість

запам'ятовування, точність запам'ятовування, міцність запам'ятовування, готовність до відтворення.

Мислення, мисленнєва діяльність, аналіз, синтез, порівняння, конкретизація, узагальнення, абстрагування, класифікація, систематизація, судження, поняття, умовивід, індукція, дедукція, проблемна ситуація, проблемне завдання, гіпотеза, наочно-дієве мислення, наочно-образне мислення, словесно-логічне мислення, дискурсивне мислення, інтуїтивне мислення, творче мислення, репродуктивне мислення, теоретичне мислення, практичне мислення.

Мова, мовлення, знак, семантика, словниковий склад, сигніфікативна функція мови, функція вираження змісту предмету інформації, зовнішнє мовлення, внутрішнє мовлення, діалогічне мовлення, монологічне мовлення, письмове мовлення, усне мовлення, афазія.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Із яким процесом пам'яті безпосередньо пов'язані уявлення? Чим відрізняється образ предмета в уявленні від образу предмета в сприйманні?

2. Доведіть, що для навчальної діяльності формування стійких уявлень так само важливо, як і формування понять. Охарактеризувати умови успішного запам'ятовування.

3. Показати, що при певному характері матеріалу механічне запам'ятовування буває доцільним.

4. Назвати суто людський вид пам'яті.

5. Гіпотези щодо механізмів пам'яті.

6. З'ясувати сутність забування, його причини і способи боротьби з ним.

7. Назвіть умови успішного відтворення. У чому виявляються індивідуальні особливості пам'яті людини?

8. Фактори, що впливають на розвиток пам'яті. Порушення пам'яті та їхні наслідки.

9. Розвиток пам'яті у філо- й онтогенезі. Назвіть прізвища вчених, які успішно займалися проблемою пам'яті.

10. Що таке опосередковане і узагальнене відображення, в чому їхня суть?

11. У чому полягає соціальна природа мислення людини?

12. Дайте характеристику логічним формам мислення.

13. Розкрийте пізнавальні функції мисленнєвих операцій.

14. У чому полягає суть мотивації мислительної діяльності?

15. Проблемна ситуація і проблема. Яка між ними різниця?

16. Які характерні особливості творчого, дискурсивного та репродуктивного мислення?

17. Що таке мисленнєві стратегії?

18. Чим відрізняється образне мислення від уяви?

19. Альтернативні підходи до розвитку мислення.

2. *Письмові відповіді на проблемні питання, постановка самостійних проблемних питань до тексту*

1. Проблеми ліворукості.

2. Поняття про евристику.

3. Чи думають тварини?

3. *Творчі завдання та проблемні ситуації*

1. Творчий підбір цитат для доведення певного наукового положення або думки щодо залежності мислення від функціональної асиметрії півкуль головного мозку.

2. Поясніть та обґрунтуйте з позицій психології, чому найскладніші аспекти навчального матеріалу слід подавати (вивчати) на початку та наприкінці заняття.

3. Складання методичних порад щодо розвитку психічного явища. «Основні умови підвищення продуктивності пам'яті людини».

4. Написати твір на тему «Умови успішного запам'ятовування учнями навчального матеріалу».

5. Підберіть з художньої літератури приклади виявлення роботи мислення героїв твору і дайте пояснення його властивостей, розкрийте зміст мислення у цьому випадку.

6. Складання психолого-педагогічних рекомендацій щодо прийомів розвитку активного самостійного мислення.

7. Змодельуйте ситуації, у яких демонструються такі процеси пам'яті як запам'ятовування, відтворення (впізнавання, згадування, пригадування) та забування. Завдання виконайте письмово.

14. Складіть кросворд з десяти слів, використовуючи прізвища науковців, які досліджували пам'ять та поняття теми.

8. Подайте у вигляді структурної схеми зміст пам'яті як пізнавального психічного процесу.

9. Розробіть психологічні рекомендації для людини з недостатнім рівнем розвитку слухової, зорової, рухової пам'яті. Завдання виконайте письмово.

10. Розв'язання практичної задачі пошуково-дослідницького типу з обґрунтуванням відповіді: Часто люди спостерігають таку закономірність: інколи в процесі мовлення складається враження, що одна думка зумовлює іншу, тому ваше висловлювання є змістовним, виразним та емоційним, проте бувають ситуації, коли на поставлене питання, хоч ви й прекрасно орієнтуєтесь в матеріалі, відповідаєте незв'язно, «в'яло». Як можна пояснити таке явище з погляду психології мовлення?

Література для опрацювання

1. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук – К. : Каравела, 2005. – 280 с. – С. 278 – 194.

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с. – С. 245 – 267.

3. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 704 с. – С. 256 – 389.

4. Маценко В. Ф. Психологія пізнавальних процесів / В. Ф. Маценко. – К. : Главник, 2008. – 191 с.

5. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 299 – 340

6. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 158 с.

Тема 10. Уява. Інтелектуальна сфера та інтелектуальний розвиток особистості

Методичні рекомендації: студенти мають засвоїти специфічні ознаки уяви як пізнавального процесу, що відрізняють її від мислення; простежити її зв'язок з пам'яттю, на основі чого встановити відмінності між уявленнями пам'яті та образами уяви; розкривати суттєві відмінності у різновидах уяви, наводити приклади їх прояву в різних життєвих ситуаціях; характеризувати прийоми створення творчих образів та наводити відповідні приклади їх втілення у продуктах діяльності людини.

Словникова робота: уява, довільна уява, мимовільна уява, випереджальне відображення, репродуктивна уява, творча уява, пасивна уява, активна уява, мрія, марення, ятрогенії, аглютинація, гіперболізація, акцентування, схематизація, типізація.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Який психічний процес називається уявою? У чому своєрідність цього пізнавального процесу?
2. Чому іноді не відрізняють уяву від образного мислення?
3. Показати специфіку і взаємозв'язок відтворювальної і творчої уяви.
4. Якою мірою творча уява необхідна вчителю і в чому конкретно вона може виражатися?
5. Обґрунтуйте тезу, що в будь-якій, навіть найпростішій діяльності людини має місце уява.
6. Чому за допомогою уяви безконечно розширюються межі пізнання людиною дійсності?
7. Відмінність між уявою і уявленням. Наведіть приклади.
8. Охарактеризуйте процес створення образів уяви. Чи відображає уява об'єктивну дійсність?
9. Назвіть і охарактеризуйте види уяви. Наведіть приклади.
10. Що таке мрія і яка її роль у діяльності людини? Який зв'язок уяви з дійсністю?

11. Фізіологічні основи уяви. Дати пояснення того, що уявлювана картина смертельної небезпеки викликає у людини зміну пульсу, дихання.

12. Як взаємодіють уявлення і слово в створенні образів уяви? Що таке відтворювальна уява? Її сутність і значення. Наведіть приклади дії відтворюючої уяви при вивченні різних навчальних предметів.

13. Що таке творча уява? В чому її суть? Проаналізуйте процес створення нових машин, художніх картин, музичних творів, літературних персонажів, винаходів.

14. У чому полягає сутність методу аутотренінга і детектора неправди?

2. Письмові відповіді на проблемні питання (у формі доповіді, статті), постановка самостійних проблемних питань до тексту

1. Елементарні і вищі психічні функції людини. Інтелект людини.

2. Співвідношення між інстинктом, рефлексом і розумом.

3. Зв'язок між коефіцієнтом інтелекту і життєвими успіхами.

4. Психологічні проблеми комп'ютеризації навчання.

5. Штучний інтелект.

6. Поняття інтелекту за Дж. Гілфордом. Тести інтелекту та коефіцієнт інтелекту.

7. Уява та індивідуальна творчість. Вплив уяви на стан організму.

8. Роль уяви в житті та професійній діяльності людини.

9. Особливості формування творчої уяви.

10. Уява і здібності. Уява – основа творчої діяльності.

11. Алегорія як спосіб синтезування образів уяви. Уява і інтуїція.

12. Натхненність і харизма. Поняття харизматичного впливу.

13. Чому діти фантазують?

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Складання психолого-педагогічного «портрета» особистості (на основі використання 3 – 4 методик). Методика виявлення, діагностики творчої уяви, виду мислення.

2. Творчий підбір цитат для доведення певного наукового положення, чому деякі люди, неосвічені в медицині, прочитавши

опис якогось захворювання, схильні уявляти, що вони захворіли саме на цю хворобу, що й у них виявляються її симптоми. Яка особливість людської уяви проявляється при цьому?

3. Підберіть по три приклади на кожен із прийомів уяви.

4. Напишіть твір про фізичні фактори інтелекту.

5. Складання порівняльного аналізу психічних явищ: інтелект, мислення, розум, глузд, менталітет, знання, мудрість, освіченість, інформація, інтелігентність, розуміння, поінформованість, обізнаність, ерудиція? Відповідь обґрунтуйте.

Література для опрацювання

1. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / Волошина В. В., Долинська Л. В., Ставицька С. О., Темрук О. В. – К. : Каравела, 2005. – 280 с.

2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.

3. Загальна психологія : підручник для студ. ВНЗ / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 248 2004. – 704 с.

4. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 342 – 269.

5. Маценко В. Ф. Психологія пізнавальних процесів / В. Ф. Маценко. – К. : Главник, 2008. – 191 с.

6. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. / Мацко Л. А., Прищак М. Д. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 158 с.

Тема 11. Психологія емоцій, почуттів та переживань людини

Методичні вказівки: студенти мають чітко розрізняти поняття «емоції» та «почуття», називати їх специфічні ознаки, встановлювати відмінності проявів емоцій у людини та тварин; знати концептуальні засади різних теорій емоцій та пояснювати з їхніх позицій афективні реакції людей; називати та визначати фундаментальні емоції та їх різновиди, форми прояву емоційних станів; знати способи та прийоми регуляції емоційних станів.

Словникова робота: емоції, емоційний тон відчуттів, почуття, астеничні емоції, сенситивні емоції, прості емоції, складні емоції, сигнальна функція емоцій, регулятивна функція емоцій, функція підкріплення, комунікативна функція емоцій, настрій, афект, фрустрація, стрес, моральні почуття, інтелектуальні почуття, естетичні почуття, практичні почуття.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Розкрийте суспільно-історичну природу почуттів. Наведіть приклади.
2. У чому суть сигнальної та регулятивної функції почуттів?
3. Доведіть особистісний характер почуттів.
4. Доведіть, що майстри-педагоги, зазвичай, емоційні люди і відрізняються багатством і повнотою почуттів.
5. Як ви “розумієте вислів”: Почуття – це своєрідний індикатор, який вказує на спрямованість особистості?
6. Охарактеризуйте основні форми переживань почуттів.
7. Методи дослідження фізіологічних механізмів емоцій.
8. Які існують погляди на природу почуттів? У чому якісна відмінність емоцій тварин і людини?
9. Покажіть різницю між почуттями та емоціями. Роль виховання почуттів у формуванні особистості.
10. Сором’язливість – це почуття чи риса характеру?
11. Чи завжди позитивно сором’язливість впливає на людей?

12. Емоції, почуття та людська індивідуальність.

13. Вияв емоцій і почуттів у художній творчості.

2. Складання схем, таблиць, та інших форм систематизації матеріалу на основі текстів підручників

1. Теорії емоцій, характеристика цих теорій.

2. Розвиток та формування емоційної сфери дітей.

3. Емоції і почуття в роботі вчителя.

4. Чи завжди стрес шкідливий для людини?

5. Емоції тварини і людини – спільне та відмінне.

6. Вплив кохання на формування особистості.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Доведіть, що вищі почуття професійні для педагога.

2. Творчий підбір цитат для доведення певного наукового положення: “Чим можна пояснити, що тривале розлучення близьких людей завжди супроводжується стійкими негативними переживаннями?”

3. Творчий підбір цитат для доведення певного наукового положення: На основі теорії когнітивного дисонансу поясніть, чому людина переживає негативні емоції, якщо вона не досягає запланованого нею результату.

5. Складання порівняльного аналізу психічних явищ прояви емоцій у тварин та людини.

6. Розробити психологічні рекомендації для людини, яка перебуває у стані стресу різних ступенів. Завдання виконати письмово.

7. Складіть кросворд із 15 слів, використовуючи поняття теми “Емоції і почуття”.

8. Проаналізувати, як зображені різні емоції і почуття на портретах, що виставлені в художніх музеях (на Ваш вибір). Якими є невербальні прояви емоцій та почуттів зображених на цих портретах людей?

Література для опрацювання

1. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.

2. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг.

Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 704 с.

3. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 371-411.

4. Изард К. Психология эмоций / К. Изард. – СПб. : Питер, 2003. – 464 с.

5. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2001. – 752 с.

6. Кириленко Т. С. Психологія : емоційна сфера особистості : навч. посібник / Т. С. Кириленко – К. : Либідь, 2007. – 256 с.

7. Маценко В. Ф. Психологія пізнавальних процесів / В. Ф. Маценко. – К. : Главник, 2008. – 191 с.

Тема 12. Воля та психологічні засади її виховання

Методичні вказівки: студенти мають чітко визначати специфічні характеристики вольового процесу, встановлювати відмінності між простим та складним вольовими актами на основі знання їхньої структури, наводячи при цьому відповідні приклади; називати основні вольові якості особистості, характеризувати їх, розкривати умови розвитку.

Словникова робота: воля, мимовільна дія, довільна дія, вольове зусилля, бажання, потяг, прагнення, боротьба мотивів, прийняття рішення, сила волі, абулія, безвілля, екстернальний локус контролю, інтернальний локус контролю.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Функції волі: емоційно-вольова регуляція поведінки. У якому співвідношенні перебувають воля і мотиваційна сфера особистості?

2. Охарактеризуйте вольову діяльність особистості і її найважливіші особливості.

3. У чому полягає суть складної вольової дії? Розлади складної вольової дії: чинники і наслідки.

4. Розкрийте структуру і механізми вольового акту.

5. Зробіть психологічний аналіз прийняття рішень. Охарактеризуйте вікові та індивідуальні особливості волі, її розвитку і виховання в дітей.

6. Що таке самовиховання волі, в чому його переваги?

7. З'ясуйте роль колективу у формуванні волі учня.

8. Які відмінні риси людей із сильною і слабкою волею?

9. Наведіть приклади вияву волі вчителя та учнів під час проведення занять.

10. Розкажіть про боротьбу мотивів та наведіть приклади.

11. З'ясуйте роль волі в житті та діяльності людини. Проясніть думку О.Довженка “Є воля – є людина! Нема волі – нема людини! Скільки волі – стільки і людини”.

12. Воля і рефлексія.

2. Складання схем, таблиць, та інших форм систематизації матеріалу на основі текстів підручників

1. Теорії волі і її природа.

2. Аналіз проблем ~~н~~ свободи волі як усвідомленої необхідності.

3. Виховання та самовиховання волі.

4. Дитячі ігри та їхня роль у розвитку волі людини.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

Розв'язання теоретичних та практичних задач пошуково-дослідницького типу з обґрунтуванням відповіді.

1. У яких випадках оцінка вчинків людини може стимулювати її волю?

2. На яких людей швидше вплине реклама препаратів для схуднення — екстернатів чи інтерналів? Обґрунтуйте відповідь та поясніть, як ця характеристика вольової сфери впливає на поведінку та діяльність особистості.

3. Подайте у вигляді структурної схеми зміст волі як психічного процесу.

Література для опрацювання

1. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. – С. 418 – 444.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с. – С. 367 – 368
3. Загальна психологія : підручник [для студ. ВНЗ] / С. Д. Максименко, В. О. Зайчук, В. В. Клименко, М. В. Папуча; за заг. Редакцією С. Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 704 с. – 467 – 493.

Тема 13. Предмет, завдання, методи соціальної психології. Суспільні відносини та міжособистісні стосунки

Методичні вказівки: предмет, задачі та методи соціальної психології. Досвід світової та вітчизняної шкіл соціальної психології. Структура та функції соціальної психології. Методи соціальної психології: спостереження, анкетування, опитування, тестування, експеримент.

Словникова робота: соціальна психологія, вік, психологічні школи та напрями, зарубіжна соціальна психологія: психоаналіз, біхевіоризм, функціоналізм, когнітивізм, гуманістична психологія; вітчизняна психологія. методи психології: організаційні, емпіричні, обробки та інтерпретації даних.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Перші історичні форми соціально-психологічного знання.
2. Перші соціально-психологічні теорії. Психологія народів. Психологія мас Г. Ле Бона.
3. Теорія інстинктів соціальної поведінки В. Мак Дугала.
4. Як ви розумієте такі поняття: гендер, гендерні стереотипи, маскуліність, фемінінність, андрогінність?
5. Дайте визначення поняття «соціальна роль».

6. Назвіть основні характеристики соціальних ролей.

2. Порівняльний аналіз змісту та структури теми, викладеної у двох – трьох підручниках

Витоки української соціально-психологічної думки. Початки української соціальної психології (60-ті рр. XIX – початок XX ст.).

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Використовуючи додаткову літературу, підберіть матеріал, який ілюструє історичні передумови оформлення соціальної психології в самостійну науку. Які колосальні зміни відбувалися в світі на рубежі XIX – XX століть в економічній, соціальній і політичній життя світу? Яким чином ці зміни пов'язані з новим осмисленням життя в контексті соціальної психології як науки?

2. Підготуйте конспект статті Г. Оллпорта «Шість десятиліть соціальної психології» так, щоб він відображав основну періодизацію розвитку соціальної психології як науки. Порівняйте цю періодизацію з періодизацією, представленої в розділі. Що спільного і в чому відмінності. (Оллпорт Г. Особистість в психології. – М., 1998. – С. 35 – 45.)

3. Підготувати мультимедійні презентації до кожної теми

Література для опрацювання

1. Аронсон Э. Социальная психология : психологические законы поведения человека в социуме / Э. Аронсон, Т. Уилсон, Р. Эйкерт. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2004. – 560 с.

2. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева – М. : Аспект Пресс, 1996. – 376 с.

3. Гапон Н. Соціальна психологія: навчальний посібник / Н. Гапон. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 366 с.

4. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія / А. Б. Коваленко, М. Н. Корнєв – К., 2006. – 280 с.

5. Козляковський П. А. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський. – Миколаїв : Вид. держ. ун-т, 2005. – 424 с.

6. Майерс Дэвид. Социальная психология / Дэвид Майерс. – СПб. : Питер, 1997. – 688 с.

7. Милграм С. Экспериментальная социальная психология / С. Милграм. – СПб : Питер, 2000. – 400 с.
8. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
9. Ойстер Кэрол. Социальная психология групп / Кэрол Ойстер – СПб. : Проим Еврознак; М. : Олма-Пресс, 2004. – 214 с.
10. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : підручник / Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004 – Кн. 1 : Соціальна психологія особистості і спілкування. – 2004. – 573 с.
11. Педагогічна соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вузів] / М. В. Савчин. – Дрогобич : Відродження, 1998. – 208 с.
12. Соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. осв.] – Дрогобич : Відродження, 2000. – 274 с.

Тема 14. Соціально-психологічна характеристика учнівського класу

Методичні вказівки: соціальні групи: їх типи, структура та динаміка. Класифікація малих груп. Поведінка у групі. Чинники групового впливу. Феномен групової ментальності. Організаційна психологія. Лідерство в організації. Стилi управління. Соціальні організації: структура та динаміка.

Словникова робота: малі та великі соціальні групи, структура соціальної групи, типології соціальних груп, типології лідерства, груповий тиск, груповий вплив, групові норми, конформізм-нонконформізм, групова етика, групова культура.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Дайте порівняльну характеристику малої групи і колективу.
2. Які групи називаються реальними? умовними? референтними? Наведіть приклади.
3. Чим пояснити зростання неформальних груп? Чи має бути клас референтним для своїх учнів? Чому?

4. Чим пояснити, що група, мета якої не виходить за її власні рамки, не є колективом?

5. Чому, вивчаючи окремо учнів класу, поза їх сумісної діяльності, нічого певного не можна сказати про колектив класу?

6. Назвіть стадії розвитку групи?

7. Особистість залежить від колективу. Чи існує зворотна залежність?

8. Сучасні уявлення про роль колективу у формуванні особистості.

9. Чим відрізняються поняття згуртованість і сумісність у групах?

10. Які чинники впливають на статус людини в групі?

11. Наведіть приклади конформізму. У чому полягає відмінність колективізму і конформізму?

12. Що таке ціннісно-орієнтаційна єдність?

13. Назвіть основні теорії лідерства.

14. Типові недоліки у розв'язанні проблеми лідерства в шкільних колективах.

15. Чому у тільки що створеному колективі ступінь групового тиску значно вищий, ніж у добре розвиненому?

16. Що є джерелом міжособистісних стосунків?

17. Дайте визначення поняття «соціальна група».

18. Які класифікації соціальних груп ви знаєте.

19. Назвіть стилі лідерства та охарактеризуйте їх.

20. Які теорії лідерства ви знаєте?

21. Дайте визначення поняття «референтна група».

22. Дайте визначення поняття «велика соціальна група».

23. Означте такі поняття: нація, етнос.

24. Назвіть та охарактеризуйте системоутворювальні компоненти національної психології.

25. Назвіть та охарактеризуйте динамічні компоненти національної психології.

26. Дайте визначення поняття «натовп».

27. Означте та охарактеризуйте види натовпу.

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу.

Позиція учня в класі.

1. Як не ображатися, не турбуватись через критику (за Д.Карнегі).

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведення психологічного дослідження на основі використання двох – трьох методів та узагальнення отриманих результатів у вигляді статті, публікації або доповіді.

а) яке значення має вивчення міжособистісних стосунків у класі для вчителя?;

б) про який ступінь розвитку групи свідчать міжособистісні стосунки у вашій студентській групі? Доведіть, виходячи з теорії діяльного опосередкування;

в) за характером міжособистісних стосунків, існуючих в академгрупі, визначити тип групи, етап її розвитку.

2. Дослідіть особливості психологічних процесів у вашій групі:

- визначте її неформальну структуру;
- здійсніть дослідження морально-психологічного клімату;
- що, на ваш погляд треба зробити, щоб оптимізувати діяльність Вашої групи і поліпшити стосунки в ній?

Література для опрацювання

1. Аронсон Э. Социальная психология : психологические законы поведения человека в социуме / Э. Аронсон, Т. Уилсон, Р. Эйкерт. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2004. – 560 с.

2. Ващенко Г. Психічні властивості українців і причини наших невдач / Г. Ващенко // Рідна школа. – 1992. – № 2. – С.12 – 17.

3. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія / А. Б. Коваленко, М. Н. Корнєв – К., 2006. – 280 с.

4. Козляковський П. А. Соціальна психологія : курс лекцій. / П. А. Козляковський. – Миколаїв : Вид. держ. ун-т, 2005. – 424 с.

5. Майерс Дэвид. Социальная психология / Дэвид Майерс. – СПб. : Питер, 1997. – 688 с.

6. Милграм С. Экспериментальная социальная психология / С. Милграм. – СПб : Питер, 2000. – 400 с.

7. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.

8. Ойстер Кэрол. Социальная психология групп / Кэрол Ойстер – СПб. : Пройм Еврознак; М. : Олма-Пресс, 2004. – 214 с.

9. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : підручник / Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004 – Кн. 1 : Соціальна психологія особистості і спілкування. – 2004. – 573 с.

10. Педагогічна соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вузів] / М. В. Савчин. – Дрогобич : Відродження, 1998. – 208 с.

11. Соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. осв.] – Дрогобич : Відродження, 2000. – 274 с. – Бібліогр. : С. 250 – 256.

11. Реян А. А., Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология / А. А. Реян, Я. Л. Коломинский. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с.

Тема 15. Зміст, структура та функції педагогічного спілкування

Методичні вказівки: робота з питаннями для самоконтролю передбачає уточнення знань студентів про специфічні характеристики спілкування як процесу та особливого виду діяльності, його функції, структуру, засоби комунікації, механізми та ефекти, що виявляються в перцептивному аспекті спілкування, характерні особливості інтерактивного аспекту спілкування, специфіку різних видів взаємодії. Розв'язання творчих завдань передбачає знання психологічних бар'єрів спілкування.

Словникова робота: спілкування, комунікація, вербальні засоби комунікації, невербальні засоби комунікації, комунікативна функція, інтерактивна функція, перцептивна функція спілкування, рефлексія, емпатія, ідентифікація, егоцентризм, каузальна атрибуція, стереотипізація, ефект “ореолу”, ефект новизни, міжособистісне спілкування, міжгрупове спілкування, опосередковане спілкування, безпосереднє спілкування.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Довести на прикладах, що спілкування відіграє важливу роль у розвитку особистості.
2. Чи існує залежність між характером спілкування і пізнавальними, емоційними психічними процесами? Яка?
3. Чому проблема спілкування стала особливо актуальною в останні десятиріччя?
4. Які можливі наслідки дефіциту спілкування?
5. Поясніть вираз А. Екзюпері: “Єдина справжня розкіш – це розкіш людського спілкування”.
6. Здібність до спілкування – природжена чи набута властивість?
7. Чому в минулому люди були більш комунікабельні, ніж тепер?
8. Яке існує співвідношення між категоріями: діяльність – спілкування – комунікація?
9. Види спілкування.
10. Який існує зв’язок між характером спілкування і психологічною культурою людини?
11. Яке спілкування вчителів і учнів можна вважати оптимальним?
12. Стилi спілкування як чинники ефективності спільної діяльності.
13. Що Ви вважаєте домінуючим у характері спілкування – риси особистості вчителя чи технологію спілкування ?
14. Яке значення для регулювання спілкування має дотримання соціальної дистанції (при її збільшенні)?
15. Як проявляється стиль спілкування у вербальних і невербальних засобах?
16. Чи уникаєте ви обговорювати конфліктну ситуацію між своїми колегами?
17. Які стилі спілкування з учнями домінували у ваших учителів?
18. Яка різниця між смисловими і емоційними бар’єрами у спілкуванні?
19. Показати зв’язок трьох функцій спілкування.

20. Види взаємодії між людьми. Роль соціального контролю зворотного зв'язку у процесі взаємодії.

21. Механізми міжособистісного сприймання.

22. Як впливає вторгнення в інтимні зони під час спілкування в ліфтах, кінотеатрах, переповнених автобусах?

23. Які причини виникнення конфліктних ситуацій?

24. Як ви розумієте поняття «проксеміка»?

25. Охарактеризуйте комунікативний аспект спілкування.

26. Охарактеризуйте інтерактивний аспект спілкування.

27. Охарактеризуйте перцептивний аспект спілкування.

28. Назвіть основні механізми соціальної перцепції.

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу.

1. Спілкування вчителів і учнів.

2. Як знаходити друзів і здійснювати вплив на них?

3. Що таке трансактний аналіз?

3. Категорія спілкування у психології. Структурні компоненти спілкування.

4. Аналіз комунікативного аспекту спілкування.

5. Аналіз інтерактивного аспекту спілкування.

6. Аналіз перцептивного аспекту спілкування.

7. Механізми соціальної перцепції: емпатія, атракція, механізм каузальної атрибуції

8. Основні стратегії взаємодії: суперництво, компроміс, співробітництво, пристосування та уникнення

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Ознайомлення з методикою проведення та самостійне проведення лабораторно-експериментального дослідження (на основі текстів цього посібника та практикумів у списку літератури). Складання звіту щодо отриманих результатів. Які механізми та ефекти соціальної перцепції виявляються у вчителя і учня? У якому разі їхній вплив матиме позитивний або негативний ефекти?

2. Ознайомитися з програмою вивчення професійно-педагогічного спілкування. Здійснити творчий підбір цитат для доведення певного наукового положення або думки.

3. Проаналізувати відношення викладачів та студентів з погляду взаєморозуміння:

- які існують бар'єри взаєморозуміння?
- як поліпшити, зробити оптимальними стосунки студентів та викладачів?

Література для опрацювання

1. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева – М. : Аспект Пресс, 1996. – 376 с.
2. Гапон Н. Соціальна психологія: навч. посіб. / Н. Гапон. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 366 с.
3. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія / А. Б. Коваленко, М. Н. Корнєв – К., 2006. – 280 с.
4. Козляковський П. А. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський. – Миколаїв : Вид. держ. ун-т, 2005. – 424 с.
5. Майерс Дэвид. Социальная психология / Дэвид Майерс. – СПб. : Питер, 1997. – 688 с.
6. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : підручник / Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004 – Кн. 1 : Соціальна психологія особистості і спілкування. – 2004. – 573 с.
8. Реян А. А., Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология / А. А. Реян, Я. Л. Коломинский. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с.
9. Осипова А. А. Манипуляции в общении и их нейтрализация: умей сказать “нет!” / Осипова А. А. – Ростов на/Д : Феникс, 2006. – 220 с.
10. Педагогічна соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вузів] / М. В. Савчин. – Дрогобич : Відродження, 1998. – 208 с.
11. Соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. осв.] – Дрогобич : Відродження, 2000. – 274 с. – Бібліогр. С. 250 – 256.
12. Пиз А. Язык телодвижений: Как читать мысли других по их жестам / Пиз А. – СПб. : Изд. дом Рутенберг, 2000 – 272 с.

Тема 16. Педагогічне керівництво процесом соціалізації та розвитку учнів

Методичні вказівки: соціальна психологія особистості: теорії особистості в зарубіжній та вітчизняній соціальній психології. Прояви особистості на різних рівнях: фізичному, психологічному, соціальному та соціально-психологічному. Соціалізація особистості: адаптація та актуалізація. Вплив соціокультурного середовища на формування особистості.

Словникова робота: соціально-психологічні характеристики особистості, структура особистості, макро- і мікросередовище формування особистості, теорія особистості: психодинамічна, феноменологічна, теорія рис, теорія научіння, соціально-когнітивна теорія; соціально-психологічна діагностика особистості: спостереження, анкетування, тестування, співбесіда, аналіз діяльності, рольові ігри.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Категорія особистості у психології.
2. Рушійні сили психічного розвитку особистості.
3. Поняття соціалізації у психології.
4. Дайте визначення поняття соціалізація.
5. Які стадії соціалізації особистості ви знаєте?
6. Назвіть та охарактеризуйте механізми соціалізації особистості.

2. Творчий підбір цитат для доведення певного наукового положення або думки

1. Типи гендерних стереотипів. Функції гендерних стереотипів.
2. Маскулінність/фемінінність як статево типізована поведінка.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Напишіть твір-мініатюру на теми “Я – майбутній педагог”, “Що я можу, що я хочу, ким я є”.
2. Охарактеризуйте одну із відомих Вам молодіжних субкультур, відповівши на запитання:
 - що таке субкультура, чому і які субкультури існували і існують?
 - в чому відмінність молодіжної субкультури від тих, що об’єднують більш зрілих людей?

- якими є соціально-психологічні виміри молодіжної субкультури? Які потреби молодшої людини вона може задовольняти?
- яким є жаргон, сленг аналізованої Вами субкультури? (Можна скласти тлумачний словник).
- уявіть, що Ви стали старшим на 20 років. Спробуйте оцінити цю субкультуру, зважаючи на неї очима старшої за віком людини.

Література для опрацювання

1. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева – М. : Аспект Пресс, 1996. – 376с.
2. Гапон Н. Соціальна психологія : навч. посіб. / Н. Гапон. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 366 с.
3. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія / А. Б. Коваленко, М. Н. Корнєв – К., 2006. – 280 с.
4. Козляковський П. А. Соціальна психологія : курс лекцій. Практикум. Хрестоматія / П. А. Козляковський. – Миколаїв : Вид. держ. ун-т, 2005. – 424 с.
5. Майерс Дэвид. Социальная психология / Дэвид Майерс. – СПб. : Питер, 1997. – 688 с.
6. Милграм С. Экспериментальная социальная психология / С. Милграм. – СПб. : Питер, 2000. – 400 с.
7. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
8. Ойстер Кэррол. Социальная психология групп / Кэррол Ойстер – СПб. : Пройм Еврознак; М. : Олма-Пресс, 2004. – 214 с.
9. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : підручник / Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004 – Кн. 1 : Соціальна психологія особистості і спілкування. – 2004. – 573 с.
10. Педагогічна соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вузів] / М. В. Савчин. – Дрогобич : Відродження, 1998. – 208 с.
11. Соціальна психологія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. осв.] – Дрогобич : Відродження, 2000. – 274 с. – Бібліогр. : С. 250 – 256.

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет , завдання і методи вікової психології

Методичні вказівки: при виконанні завдань студентом необхідно звернути увагу на специфіку предмета вікової психології порівняно з іншими галузями психологічної науки та з'ясувати на цій основі міждисциплінарні зв'язки цієї науки; аналізуючи завдання вікової психології, слід засвоїти основну досліджувану проблематику, навчитися розкривати сутність основних проблем вікової психології та враховувати основні методологічні принципи, на які спирається вікова психологія. Аналізуючи сутність методів вікової психології, необхідно засвоїти специфіку їх використання у процесі вивчення вікових особливостей розвитку психіки.

Словникова робота: вікова психологія, предмет вікової психології, вік, теорія рекапітуляції, теорія конвергенції двох факторів, культурно-історична теорія походження вищих психічних функцій Л. С. Виготського, принцип об'єктивності, принцип детермінізму, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку, принцип системності, порівняльний метод, лонгітюдний метод.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Що становить предмет вивчення вікової психології? Чим предмет вікової психології відрізняється від предмета загальної психології?

2. Що таке наукова проблема? Які основні проблеми розв'язує вікова психологія? Навести їх приклади.

3. Який період онтогенезу вивчає геронтопсихологія?

4. Значення знання вікової психології для практичного психолога. Сутність принципу розвитку у віковій психології. Хто з вітчизняних вчених увів цей принцип у дослідження вікових особливостей психіки людини?

7. Методи науково-психологічного вивчення особливостей розвитку психіки протягом онтогенезу. Які з них провідні?

8. Що таке лонгітюдне дослідження у віковій психології?

2. Складання порівняльного аналізу психічних явищ

1. Специфіка психічного розвитку дитини порівняно з розвитком тварин.

2. Роль середовища у психічному та особистісному розвитку особистості.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Законспектувати статті та написати рецензію:

– *етапи психологічного дослідження. Класифікація методів* (за Б.Г.Ананьєвим) // За кн. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии. – М.: Просвещение, 1986. – С. 29.

– *методи вивчення психіки дитини* // За кн. Возрастная и педагогическая психология : учебное пособие для студентов пединститутов / Под ред. М.В. Гамезо и др. – М. : Просвещение, 1984. – С. 14 – 26.

2. Підготувати аналіз дослідження в галузі вікової психології, проведеного вітчизняними або зарубіжними вченими, та заповнити таблицю:

Джерело, з якого отримано інформацію про дослідження	
Автор дослідження	
Назва дослідження	
Рік проведення дослідження	
Проблема, яка вивчалася	
Методи та методики	
Досліджувані: кількість досліджуваних; вік; стать; соціальний статус;	
Необхідні матеріали	
Тривалість дослідження	
Ситуація дослідження (умови)	
Процедура дослідження: етапи дослідження; хід дослідження; інша інформація	
Основні результати дослідження	
Переваги дослідження	
Недоліки дослідження	

Повторні дослідження (автори, роки проведення, отримані результати)	
---	--

3. Побудувати схему «Зв'язок вікової психології з іншими науками».

Література для опрацювання

1. Вікова психологія / За ред. Г.С. Костюка. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 28 – 49.
2. Вікова психологія : навч посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. – С.7 – 71.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчу та ін. – К. : Просвіта, 2001. – С. 40 – 76.
4. Возрастная и педагогическая психология: учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов] /Под ред. М.В. Гамезо и др. – М. : Просвещение, 1984. – С. 47 – 55.
5. Детская психология: учеб. пособие /Под ред. Я.Л. Коломинского Е.А. Панько. – Мн. : Университетское, 1988. – С. 46 – 62.
6. Крутецкий В.А. Психология обучения и воспитания школьников. Книга для учителей и класных руководителей. – М. : Просвещение, 1976. – С. 30 – 47.
7. Левитов Н.Д. Детская и педагогическая психология. – М. : Просвещение, 1964. – С. 23 – 38.
8. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. – К. : Вища школа, 1974. – С. 30 – 54.
9. Психологія життєвої кризи /Відп. ред. Т.М. Титаренко. – К. : Агропромвидав України, 1998. – С. 11 – 19, 32 – 61, 69 – 88.
10. Психологія особистості : Словник-довідник / За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К. : Рута, 2001. – С. 23, 33, 59 – 62.

Тема 2. Зміст, структура і тенденції психічного та особистісного розвитку людини

Методичні вказівки: у процесі самостійного розв'язання завдань з теми студенти мають відстежити специфіку різних наукових поглядів на фактори та джерела психічного розвитку індивіда. Окрім того, навчитися аналізувати основні закономірності психічного розвитку, наводити відповідні приклади, що їх ілюструють; встановлювати вікові періоди на основі знання критеріїв вікової періодизації (провідного виду діяльності, психічних новоутворень, соціальної ситуації розвитку).

Словникова робота: онтогенез, філогенез, розвиток, формування, дозрівання, становлення, психічний розвиток, біологічні фактори психічного розвитку, соціальні фактори психічного розвитку, рушійні сили психічного розвитку, нерівномірність психічного розвитку, циклічність психічного розвитку, сензитивні періоди розвитку, соціальна ситуація розвитку, психічні новоутворення, провідна діяльність.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Чому теорія рекапітуляції належить до біологізаторського напрямку у віковій психології?

2. У чому виявляється однобічність біологізаторського та соціологізаторського підходів у віковій психології, а також теорії конвергенції двох факторів В. Штерна?

3. У чому виявляється психічний розвиток дитини?

4. Як співвідносяться поняття “розвиток”, “формування”, “становлення”, “дозрівання”?

5. Чому внутрішні суперечності є рушійною силою психічного розвитку? Обґрунтувати відповідь.

6. Роль спадковості у психічному розвитку. Навести відповідні приклади.

7. Що таке соціальне середовище та яка його роль у формуванні психіки людини?

8. Роль діяльності у психічному розвитку дитини. Яка діяльність називається провідною?

9. Що таке “зона найближчого розвитку”? Яку роль відіграє навчання в її розширенні?

10. У чому виявляється нерівномірність психічного розвитку? Навести приклади.

Теми повідомлень (рефератів)

1. Роль заохочення і покарання у формуванні поведінки дитини.
2. Стадії інтелектуального розвитку дитини.
3. Концепція психічного розвитку дитини за Д.Б.Ельконіним.
4. Роль навчання і виховання у психічному та особистісному розвитку дитини.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Складіть анотацію до статті Л. І. Божович “Психологические закономерности формирования личности в онтогенезе” [С. 56 – 68].

2. Порівняйте вікову періодизацію в працях вітчизняних психологів Л.С.Виготського, Д.Б.Ельконіна, Л.І.Божович.

3. Поясніть та розкрийте суть криз розвитку у роботах науковців Інституту психології ім. Г.С.Костюка.

4. На основі підручника (Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. посіб. – К. : Академвидав, 2006. – 360 с.) вивчити особливості психічного розвитку дитини у різні вікові періоди. Заповнити таблицю:

Вік дитини	Розвиток сенсорних процесів	Розвиток мислення, пам'яті	Розвиток емоційно-вольової сфери	Розвиток мови і мовлення	Критичні періоди

Література для опрацювання

1. Вікова психологія / За ред. Г.С. Костюка. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 28 – 49.
2. Вікова психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин, Л.П.Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. – С. 73 – 112
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчу та ін. – К. : Просвіта, 2001. – С. 40 – 76.
4. Возрастная и педагогическая психология: учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов] /Под ред. М.В. Гамезо и др. – М.: Просвещение, 1984. – С. 47 – 55.
5. Детская психология: учеб. пособ. / Под ред. Я.Л. Коломинского Е.А. Панько. – Мн. : Университетское, 1988. – С. 46 – 62.
6. Крутецкий В.А. Психология обучения и воспитания школьников. Книга для учителей и класных руководителей. – М. : Просвещение, 1976. – С. 30 – 47.
7. Левитов Н.Д. Детская и педагогическая психология. – М. : Просвещение, 1964. – С. 23 – 38.
8. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. – К. : Вища школа, 1974. – С. 30 – 54.
9. Психологія життєвої кризи /Відп. ред. Т.М. Титаренко. – К. : Агропромвидав України, 1998. – С. 11 – 19, 32 – 61, 69 – 88.
10. Психологія особистості: Словник-довідник /За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К. : Рута, 2001. – С. 23, 33, 59 – 62.

Тема 3. Психологія вікового розвитку дітей раннього віку

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти ознаки кризи новонародженості та її завершення; з'ясувати значення безпосереднього емоційного спілкування дитини з дорослими для її психічного розвитку, причини затримки психічного розвитку в цьому віковому періоді; орієнтуватися в основних етапах становлення рухів немовляти, а також розуміти значення передумов розвитку мовлення

в цьому віковому періоді для подальшого мовленнєвого розвитку дитини.

Студенти мають засвоїти значення предметно-маніпулятивної діяльності для психічного розвитку дитини раннього віку, вміти відрізняти знаряддєві дії від ручних, розкривати вплив предметної діяльності на формування сенсорної сфери дитини, наочно-дієвого мислення, засвоєння мови; називати причини кризи третього року життя та аналізувати поведінкові прояви цієї кризи.

Словникова робота: криза новонародженості, комплекс пожвавлення, безпосереднє емоційне спілкування, сенсорна сфера немовляти. Предметно-маніпулятивна діяльність, предметні дії, знаряддєві дії, ручні дії, наочно-дієве мислення, автономне мовлення, негативізм, свавілля, впертість, деспотизм.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Охарактеризувати особливості нервової системи новонародженої дитини. Чому немовля весь час спить?
2. Чутливість різних аналізаторів новонародженої дитини.
3. Безумовні рефлекси новонародженого. Яка їхня роль у процесі адаптації дитини до нових умов життя? Чому окремі з них називаються атактичними?
4. Психологічна ознака завершення кризи новонародженості.
5. Перші форми спілкування дитини з дорослою людиною. Що таке “дефіцит спілкування” у немовлят і як він впливає на їх подальший психічний розвиток?
6. У чому полягає підготовка до розвитку мовлення у немовлячий період?
7. Розвиток рухів немовляти (хапання, маніпуляція, наслідування); їхня роль у психічному розвитку немовляти.
8. Як відбувається у немовляти підготовка до прямоходіння? Значення прямоходіння для психічного розвитку дитини.
9. Охарактеризувати розвиток емоцій у немовлят.
10. Які новоутворення у психіці у немовляти?

11. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку дитини раннього віку.

12. Оволодіння ходьбою і її роль у психічному розвитку дітей раннього віку.

13. Провідна діяльність та її розвиток у дітей протягом раннього віку. Яка її роль у розумовому розвитку дітей?

14. Пояснити вимогу дитини раннього віку: “Я сам!”

15. Сутність предметних ігор дітей раннього віку.

16. Охарактеризувати передумови і початок формування особистості дитини в ранньому віці.

17. Пояснити твердження Л. С. Виготського: “Вік від одного до трьох років — це стадія сенситивності до мовних впливів”.

18. Особливості розвитку мовлення в період раннього дитинства. Який запас слів має дитина у два, три роки?

19. Охарактеризувати мислення дитини раннього віку. Навести відповідні приклади.

20. Охарактеризувати основні новоутворення дитини раннього віку.

2. Самостійне складання змісту завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу теми, зокрема, формулювання задач, проблемних питань, типів вправ, тестів, творче формулювання проблем,

1. Особливості пренатального розвитку дитини.

2. Роль процесів навчання і виховання у період раннього дитинства.

3. Предметні ігри раннього дитинства.

4. Вплив емоцій на фізіологічні процеси в організмі дитини.

5. Аналіз підходів до вивчення взаємодії дитини і дорослого на ранніх етапах розвитку.

6. Автономія, дисципліна і просоціальна поведінка в період раннього дитинства.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Законспектувати статті та написати відгук на них:

– Виготський Л.С. Проблема возраста /Возрастная и пед. психология: Хрестоматия : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений] / Сост. И.В. Дубровина и др. – М., «Академия», 2001. – 368 с. – С. 11 – 18.

– Кон И. С. Возраст и возрастные категории / Возрастная и пед. психология : хрестоматия: учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений / Сост. И. В. Дубровина и др. – М., «Академия», 2001. – 368 с. – С. 59 – 62

2. Завести психологічний словник і виписати основні терміни з теми конспектування наукових статей:

– Давыдов В. В. Как ребенок становится личностью // Возрастная и пед. психология: Хрестоматия : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений] / Сост. И. В. Дубровина и др. – М., «Академия», 2001. – 368 с. – С. 27 – 30

– Эльконин Д. Б. Природа детства и его периодизация / Возрастная и пед. психология: Хрестоматия : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений] / Сост. И. В. Дубровина и др. – М., «Академия», 2001. – 368 с. – С. 30 – 32.

– Голова Є. И., Кроник А. А. Психологический возраст личности / Психология зрелости : учеб. пособ. / редактор составитель Райгородский Д. Я. Самара: Бахрах, 2003, 768 с. – С. 119 – 144

– Савчин М. В. Психологічний аналіз проблем моральної свідомості та самосвідомості особистості / М. В. Савчин // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2009. – №4. – С. 115 – 131.

Література для опрацювання

1. Вікова психологія / За ред. Г. С. Костюка. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 53 – 73.

2. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. – С. 115 – 127

3. Детская психология : учеб. пособ. / Под ред. Я. Л. Коломинского, Е. А. Панько. – Мн. : Университетское, 1988. – С. 72 – 84.

4. Ительсон Л. Б. Лекции по общей психологии: учеб. пособ. – Мн. : Харвест; М. : ООО «Изд-во АСТ», 2000. – С. 174 – 192.

5. Мухина В. С. Детская психология. : учеб. [для студентов пед. ин-тов] / Под ред. Л. А. Венгера. – М.: Просвещение, 1985. – С. 53 – 73.

6. Основні показники норми психічного розвитку дітей грудного віку від 4 до 52 тижнів / В кн. Манова –Томова В. Психологічна діагностика раннього віку. – К. : Вища шк., 1978. – С. 9 – 105.

Тема 4. Психологія вікового розвитку дітей дошкільного віку

Методичні вказівки: студенти мають проаналізувати особливості соціальної ситуації розвитку дитини дошкільного віку, вміти розкривати сутність основних потреб дошкільника, роль дорослого у психічному розвитку дитини; аналізувати вплив сюжетно-рольової гри як провідного виду діяльності на психічний розвиток дитини в цьому віковому періоді; розкривати особливості пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та специфіку розвитку моральної поведінки дітей.

Словникова робота: сюжетно-рольова гра, роль, іграшки, зміст, сюжет та правила гри, наочно-образне мислення.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Які провідні потреби дитини дошкільного віку? Охарактеризуйте їх.
2. Сутність гри як символіко-моделюючого типу діяльності.
3. Чим сюжетні ігри дошкільників відрізняються від предметних ігор у ранньому віці?
4. Значення сюжетно-рольової гри для психічного розвитку дитини дошкільного віку.
5. Які помилки у вихованні дошкільнят призводять до переростання почуття власної гідності в такі негативні риси характеру, як егоїзм, зазнайство?
6. Охарактеризуйте мислення дитини дошкільного віку.
7. Охарактеризуйте уяву дитини дошкільного віку. Яке значення для її розвитку мають сюжетно-рольова гра, зображувальна та конструкторська діяльність, читання казок?
8. Чому уява часто виконує терапевтичну функцію в дошкільному віці? Навести приклади таких ситуацій.
9. Які особливості пізнавальних процесів дошкільника потребують переважно ігрових і наочних методів навчання?

10. Які мотиви є основою моральних вчинків дітей-дошкільників?

2. Складання порівняльно-аналітичних таблиць та інших форм систематизації матеріалу за змістом теми, викладеним у підручниках

1. Психологічні умови розвитку мотивації досягнення успіху у дітей дошкільного віку.

2. Система факторів і умов, які сприяють прискореному моральному формуванню дитини-дошкільника.

3. Взаємозв'язок у розвитку окремих психічних процесів і властивостей особистості в дошкільному віці.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Записати у зошит особливості критичних періодів психічного розвитку дітей дошкільного віку.

2. Визначити і записати основні фактори психічного розвитку дітей у дошкільному віці.

3. Визначити і записати особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку і можливості навчання дітей у грі.

4. Охарактеризувати шляхи формування мотивації дошкільника до майбутнього навчання в школі.

Література для опрацювання

1. Вікова психологія / За ред. Г.С. Костюка. – К. : Радянська школа, 1976. – С. 139 – 179.

2. Вікова психологія : навч. посіб. / М.В.Савчин, Л.П.Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. – С. 127 – 167

3. Возрастная и педагогическая психология : учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов] /Под ред. А.В. Петровского. – М. : Просвещение, 1973. – С. 66 – 97.

4. Возрастная и педагогическая психология : учеб. пособ. [для студентов пед. ин-тов] /Под ред. М.В. Гамезо и др. – М. : Просвещение, 1984. – С. 84 – 207.

5. Коломинский Я.Л., Панько Е.А. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста: Кн. для учителя. – М. : Просвещение, 1988. – 190 с.

Тема 5. Психологія молодших школярів

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти знання про анатомо-фізіологічні особливості молодших школярів; специфіку соціальної ситуації розвитку в цьому віковому періоді; показники психологічної готовності дитини до навчання у школі, особливості розвитку пізнавальних процесів; основні мотиви навчальної діяльності; аналізувати особливості спілкування молодших школярів із дорослими та однолітками; характеризувати основні психічні новоутворення молодшого шкільного віку.

Словникова робота: навчальна діяльність, психологічна готовність до навчання у школі (інтелектуальна, мотиваційна, емоційно-вольова, особистісна), самоконтроль, внутрішній план дій, довільність пізнавальних функцій.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Охарактеризувати анатомо-фізіологічні особливості молодших школярів. Чи необхідно враховувати їх при плануванні навчального навантаження?

2. Що є фізіологічною основою розвитку довірливої поведінки в молодшому шкільному віці?

3. Охарактеризувати структуру навчальної діяльності молодшого школяра.

4. Обґрунтувати необхідність розвитку ретроспективної самооцінки молодшого школяра в навчальній діяльності.

5. Які мотиви навчальної діяльності характерні для дітей молодшого шкільного віку?

6. Що таке психологічна готовність до навчання у школі? Охарактеризувати її основні складові.

7. Сутність кризи молодшого шкільного віку.

8. Особливості пізнавальних процесів у молодшому шкільному віці.

9. Чому мислення дитини молодшого шкільного віку називається конкретним (за Ж. Піаже)?

10. Що означає поява внутрішнього життя дитини молодшого шкільного віку? Порівняти її в цьому плані з дитиною дошкільного віку.

2. Критичний огляд літератури на вказані теми, (узагальнення, порівняння теоретичних положень, експериментальних даних тощо)

1. Причини і фактори прискореного розвитку мотиву досягнення успіху у дітей молодшого шкільного віку.

2. Характеристика рівня морального розвитку молодшого школяра.

3. Інтелектуальні і особистісні відмінності дітей молодшого шкільного віку.

4. Основні шляхи формування працелюбності та самостійності в молодшому шкільному віці.

5. Досягнення в психічному і поведінковому розвитку дітей протягом перших двох років навчання в школі.

6. Орієнтація у вихованні на соціальні мотиви.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Здійснити порівняльну характеристику особливостей психічного розвитку та навчання шести- і семирічних дітей.

2. Заповніть таблицю «Особливості розвитку дитини молодшого шкільного віку».

Особливості соціального розвитку	Провідна діяльність	новоутворення		сензитивність	спрямованість
		В пізнавальній сфері	В структурі особистості		

3. Законспектувати статті та написати відгук:

Цукерман Г.А. Что развивает и чего не развивает учебная деятельность младших школьников? //Вопросы психологии. – 1998. – № 5. – С. 68 – 81.

Література для опрацювання

Вікова психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин, Л.П.Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. С.167 – 184

1. Возрастная и педагогическая психология : учеб. пособ. [для студентов пед. ин-тов] / Под ред. М.В. Гамезо и др. – М. : Просвещение, 1984. – С. 14 – 26.

2. Детская психология: учеб. пособ. / Я.Л. Коломинский, Е.А. Панько, А.Н. Белоус и др.; под ред. Я.Л. Коломинского, Е.А.Панько. – Мн. : Университетское, 1988. – С. 24 – 45.

3. Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія : підручник. – К., 1995. – С. 42 – 56.

4. Крэйн У. Теории развития. Секреты формирования личности. – СПб. : прайм -ЕВРОЗНАК, 2002. – С. 149 – 194.

5. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. – К. : Вища школа, 1974. – С. 16 – 30.

6. Миллер С. Психология развития: методы исследования. – СПб. : Питер, 2002. – 464 с.

7. Мухина В.С. Детская психология : учеб. [для студентов пед.ин-тов] / Под ред. Л.А. Венгера. – М.: Просвещение, 1985. – С. 15 – 28.

8. Фридрих В. Близнецы. – М. : Прогресс, 1985. – 215 с.

9. Люблинская А.А. Очерки психологии развития ребенка (ранний и дошкольный возраст). – М. : Изд-во Академии педагогических наук РСФСР, 1959 – 546 с.

10. Развитие ребенка. Пер. с англ. М.С. Роговина. Под ред. А.В. Запорожца и Л.А. Венгера. – М. : Просвещение, 1968. – 190 с.

Тема 6. Психологія підлітка

Методичні вказівки: студенти мають розширити знання про специфічні особливості розвитку самосвідомості, мотиваційної сфери, пізнавальних процесів у підлітковий період; особливо важливо проаналізувати значення інтимно-особистісного спілкування для розвитку основних психічних новоутворень цього віку.

Словникова робота: пубертатний період, акселерація, почуття дорослості, інтимно-особистісне спілкування, самосвідомість підлітка, рефлексія, статево-рольова ідентифікація, критицизм мислення, формальне мислення, девіантна поведінка підлітків, адитивна поведінка підлітків, делінквентна поведінка підлітків.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку в підлітковий період.

2. Чому підлітковий вік називається пубертатним? Як процес статевого дозрівання позначається на психічному розвитку підлітка?

3. Чому підлітковий період називається кризовим? Із чим пов'язана ця криза?

4. Що таке почуття дорослості? Які тенденції в поведінці підлітка задаються ним?

5. Охарактеризувати мислення в підлітковий період. У чому полягає його критицизм?

6. Чому Ж. Піаже називає мислення підлітків формальним?

7. Охарактеризувати розвиток самосвідомості в підлітковому віці. Чим характеризується нестійка самооцінка в підлітковий період?

8. Що таке статево-рольова ідентифікація?

9. Психологічна сутність інтимно-особистісного спілкування як провідного виду діяльності в підлітковий період.

10. Чому підлітки схильні до девіантної поведінки?

1. Специфіка потреб та інтересів сучасних підлітків.

2. Аналіз чинників, що спричиняють педагогічну занедбаність підлітків.

3. Характеристика основних типів акцентуацій характеру підлітків.

4. Шляхи і засоби формування вольових якостей особистості у підлітка.

5. Підлітковість у культурному та історичному контексті.

6. Педагогічно занедбані підлітки. Неформальні групи підлітків.

7. Самооцінка в структурі особистості делінквентного підлітка.
8. Порівняти проблеми підлітків ХІХ і ХХІ століття.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Обґрунтуйте з психологічних позицій неприпустимість авторитарного стилю спілкування батьків із дітьми підліткового віку.

Яка потреба підлітка фруструється особливо гостро в цьому випадку?

2. Поясніть підлітковий негативізм із психологічних позицій?

3. Заповнити таблицю «Теорії кризи підліткового віку»:

Автор	Назва теорії	Основні положення
Дж.С. Холл		
З. Фройд		
Е. Еріксон		
Ж. Піаже		
К. Левін		
М. Мід		
Л.С. Виготський		

4. Законспектувати статті та написати відгук:

Поливанова К.Н. Психологическое содержание подросткового возраста // Вопр. психол. – 1996. – № 1. – С. 20 – 33.

Цукерман Г.А. Десяти-двенадцатилетние школьники: «ничья земля» в возрастной психологии // Вопр. психол. – 1998. – № 3. – С. 17 – 31.

Савчин М.В. Як навчити учнів-підлітків учитися : метод. посіб. [для вчителів і шк. психологів.] М. В. Савчин – Дрогобич : Відродження, 1996. – 76 с.

Література для опрацювання

1. Вікова психологія За ред. Г.С. Костюка. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 222 – 264.

2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К. : Просвіта, 2001. – С. 233 – 259.

3. Вікова психологія : навч посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. – С. 193 – 231

4. Возрастная и педагогическая психология : учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов] /Под ред. А.В. Петровского. – М. : Просвещение, 1973. – С. 142 – 164.

5. Возрастная и педагогическая психология: Учеб. пособие [для пед. ин-тов] / Под ред. М.В. Гамезо и др. – М. : Просвещение, 1984. – С. 232 – 244.

6. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. – СПб. : Издательство «Питер», 2000. – 656 с.

Тема 7. Психологія раннього юнацького та юнацького віку

Методичні вказівки: студенти мають активізувати знання про закономірності психічного розвитку в період ранньої юності (старшого шкільного віку), зокрема особливості перебудови стосунків з батьками та однолітками, становлення ціннісно-розумової свідомості як основи особистісного самовизначення та побудови професійних планів; специфіку розвитку пізнавальних процесів та інтересів юнаків і дівчат.

Словникова робота: его-ідентичність / дифузія ідентичності, особистісне самовизначення, професійне самовизначення, професійний план, ціннісно-розумова свідомість, ціннісні орієнтації.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Специфіка соціальної ситуації розвитку в період ранньої юності.

2. Охарактеризувати розвиток пізнавальних функцій у період старшого шкільного віку.

3. Що є основою диференціації пізнавальних інтересів юнаків та дівчат?

4. Що таке его-ідентичність як центральне новоутворення періоду ранньої юності (за Е. Еріксоном)? Чим характеризується дифузія ідентичності?

5. Що таке особистісне самовизначення? Чому в основі цього процесу є самосвідомість особистості та система її ціннісних орієнтацій?

6. У якому випадку йдеться про сформованість життєвого (професійного) плану старшокласника?

7. Особливості спілкування підлітка та юнака з батьками.

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу.

1. Моральний розвиток в юнацькому віці.

2. Особистісне самовизначення в ранній юності

3. Загальна характеристика особистості старшокласника.

4. Соціально-психологічні проблеми формування світогляду у сучасних старшокласників.

5. Природа і подальша доля емоційно-особистісних аномалій, які спостерігаються в ранній юності.

6. Зміни у психічному та особистісному розвитку в ранній юності порівняно з попередніми періодами життя.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Чому у тренінгах особистісного зростання, спрямованих на оптимізацію процесу особистісного самовизначення, працюють із самооцінкою учасників групи, вчать їх усвідомлювати власні цілі, засоби їх досягнення? Аргументуйте відповідь на основі знань про сутність особистісного самовизначення в ранньому юнацькому віці.

2. Написати відгук на статтю А.Г.Асмолова «О развитии половой идентичности» / Возрастная и пед. психология: учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / И.В. Сост. Дубровина и др. – М., «Академия», 2001. – 368 с. – С. 54 – 57.

3. Опрацюйте методики комплексного узагальненого аналізу психічного розвитку підлітка і юнака. Опрацюйте психодіагностичну карту особистості (підлітка, юнака) (Кутішенко В.П., Савицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум : навч. посіб. – К. : 2009. – С. 300 – 303).

4. Законспектувати статті та написати відгук:

Титаренко Т., Панок. В. Старший шкільний вік: рефлексія, самовизначення, вибір професії, життєві плани / В кн. Основи практичної психології /В. Панок, Т.Титаренко, Н. Чепелєва та ін. : підручник. К. : Либідь, 1999. – С. 440 – 446.

Якщо бажаєш щасливим бути : основи психолог. знань та психолог. культури для старшокурсн. і юнацтва : навч. посіб. / М. В. Савчин. – 2-ге вид., випр. і допов. – Дрогобич : Відродження, 1997. – 171 с. – С. 78 – 93.

Література для опрацювання

1. Вікова психологія / За ред. Г.С. Костюка. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 222 – 264.

2. Вікова психологія : навч посіб. / М.В.Савчин, Л.П.Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. – С. 239 – 262

3. Якщо бажаєш щасливим бути : основи психолог. знань та психолог. культури для старшокурсн. і юнацтва : навч. посіб. / М. В. Савчин. – 2-ге вид., випр. і допов. – Дрогобич : Відродження, 1997. – 171 с.

4. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К. : Просвіта, 2001. – С . 233 – 259.

5. Возрастная и педагогическая психология : учеб. пособ. [для студентов пед. ин-тов] /Под ред. А.В. Петровского. – М. : Просвещение, 1973. – С. 142 – 164.

6. Возрастная и педагогическая психология : учеб. пособ. [для пед. ин-тов] / Под ред. М.В. Гамезо и др. – М.: Просвещение, 1984. – С. 232 – 244.

Додаткова література

7. Кон И.С. Психология старшеклассника : пособие для учителей. – М. : Просвещение, 1980. – 192 с.

8. Кон И.С. Психология юношеского возраста: (Проблемы формирования личности) : учеб. пособ. [для студентов пед. ин-тов.] – М. : Просвещение, 1979. – 175 с.

9. Крайг Г. Психология развития. – СПб. : Питер, 2002. – С. 557 – 641.

10. Ньюкомб Н. Развитие личности ребенка. – СПб. : Питер, 2002. – С. 470 – 530.

Тема 8. Життєвий шлях дорослої людини

Методичні вказівки: студенти мають активізувати знання про закономірності психічного розвитку в період ранньої та зрілої дорослості, старості зокрема особливості розвитку самосвідомості у ранньому дорослому віці та особливості спонукальної сфери, розуміти становлення суб'єкта життєдіяльності та динаміку психофізіологічних функцій у ранньому дорослому віці, пояснювати динаміку окремих інтелектуальних функцій та особливості емоційного розвитку особистості у ранньому дорослому віці

Словникова робота: дорослість, когнітивна зрілість, стадія досягнень, ідентичність, близькість, генеративність, інтимність, біографічна криза, криза спустошеності, криза безперспективності, кризи здоров'я, кризи значущих стосунків, кризи особистісної автономії, кризи самореалізації, кризи життєвих помилок. працездатність, гіподинамія, компенсація, інтенсифікація, сенсорно-моторна амнезія, здоровий спосіб життя, самотність, криза “Я-інтеграції”, відчай, повнота життя, мудрість, соціальна ізоляція.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Які зміни відбуваються в спонукальній сфері особистості в ранньому дорослому віці? Чим вони зумовлені?
2. Чому ранній дорослий вік називають періодом починань?
3. Охарактеризуйте систему цінностей на межі 30-річчя.
4. Які мотиви професійного вибору в ранньому дорослому віці?
5. Які реальні мотиви самотнього способу життя і як вони виражаються в соціальних стереотипах?
6. Поясніть процес утворення сім'ї як вираження близькості, а також мотиви вибору дорослими людьми альтернативних способів життя.
7. Назвіть основні фактори, які впливають на вибір професії.
8. Як пов'язані між собою діяльність дорослої людини і бурхливий розвиток технології старіння професійних знань?

9. Який вплив має досвід на когнітивний розвиток і пізнавальну діяльність у середньому віці?

10. Як тип особистості і стилі поведінки впливають на пристосування до старіння?

11. Яке значення має збереження ідентичності в пізньому дорослому віці?

12. Як у пізній дорослості виражається еріксонівський конфлікт між цілістю Его і відчаєм?

13. Опишіть фактори, які впливають на ставлення людей до виходу на пенсію.

14. Як людині найкраще підготуватися до виходу на пенсію? Яку допомогу в цьому може надати суспільство?

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу.

1. Роль інтелекту в ранньому дорослому віці.

2. Проблеми зрілого дорослого віку.

3. Система цінностей. Статеві відмінності у зміні системи цінностей на етапі ранньої дорослості.

4. Мотивація сімейного життя.

5. Психологічні особливості кризи середини життя.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Законспектувати статтю та написати рецензію на неї:

I. Анцыферова Л.И. Поздний период жизни человека: типы старения и возможности поступательного развития личности // Психол. журнал. – 1996. – № 6. – С. 60 – 71.

– Титаренко Т. Рання молодість: проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве самовизначення /В кн. Основи практичної психології /В. Панок, Т.Титаренко, Н. Чепелева та ін.: Підручник. К. : Либідь, 1999. – С. 440 – 446.

II. Підготуйте на вибір одне з двох запропонованих Вам завдань:

• Підберіть уривок з художнього твору, у якому зафіксоване позитивне чи негативне ставлення до людей літнього віку, особистісні риси чи поведінкові реакції у літньому віці.

• Проаналізуйте описане психологічне явище.

Орієнтовна схема аналізу уривку художнього твору

1. Які аспекти життя літньої людини висвітлює художній твір (біологічні, соціальні, психологічні)?

2. Яке ставлення простежується у художньому творі до людей літнього віку (позитивне, нейтральне, негативне)?

3. Які типові явища у розвитку літньої людини зумовили написання зазначеного уривку?

4. Які психологічні терміни можна використати для опису явища, висвітленого у художньому творі?

5. У яких художніх творах описано протилежне явище у розвитку літньої людини?

6. ...

III. Підберіть та проаналізуйте приказки та прислів'я, які відображають одну із особистісних рис чи поведінкових реакцій у літньому віці (4 – 10 приказок та прислів'їв).

Орієнтовна схема аналізу приказок та прислів'їв:

1. Які аспекти життя літньої людини висвітлюють приказки і прислів'я (біологічні, соціальні, психологічні)?

2. Яке ставлення простежується у приказках і прислів'ях до людей літнього віку (позитивне, нейтральне, негативне)?

3. Які типові явища у розвитку літньої людини зумовили виникнення таких приказок і прислів'їв?

4. Які психологічні терміни можна використати для опису явища, закріпленого у приказках і прислів'ях?

5. Які приказки і прислів'я фіксують протилежне явище у розвитку літньої людини?

6. ...

IV. На основі вивчення публікацій у психологічних журналах за останні 10 років складіть бібліографію на тему: «Сучасні підходи українських та російських психологів до проблеми розвитку зрілої особистості».

V. Складіть 10 завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу із теми «Психологія зрілості» (задачі, проблемні питання, різні типи вправ, тестів, творче формулювання проблем).

Література для опрацювання

1. Вікова психологія : навч посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – 3-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2017. – 368 с. – С. 268 – 329.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К. : Просвіта, 2001. – С. 260 – 280.
3. Крайг Г. Психология развития. – СПб. : Питер, 2002. – С. 647 – 918.
4. Крэйн У. Теории развития. Секреты формирования личности. – СПб. : прайм -ЕВРОЗНАК, 2002. – С. 377 – 380.
5. Психология возрастных кризисов : хрестоматия / Сост. К.В. Сельченко. – Мн. : Харвест, 2000. – 560 с.
6. Психология человека от рождения до смерти. – СПб. : прайм – ЕВРОЗНАК, 2002. – С. 400 – 616.
7. Технологии социальной работы : учебник под общ. ред. проф. Е.И. Холостовой. – М. : ИНФРА-М, 2001. – С. 280 – 297.
8. Хелл Л., Зиглер Д. Теории личности: основные положения, исследования и примечания. – СПб. : Питер Ком, 1998. – С. 219 – 235.

Додаткова література

9. Кемпер Иоганнес. Легко ли не стареть?: Пер. с нем. – М. : Издательская группа «Прогресс» – «Культура»; Издательство Агенства «Яхтсмен», 1996. – 208 с.
10. Ливехуд Б. Кризисы жизни – шансы жизни. Развитие человека между детством и старостью / Перевод с нем. Э.М.Радский, редактор Л.Н. Банзелюк. – Калуга. 1994. – 224 с.
11. Психология старости и старения. Хрестоматия / Краснова О.В., Лидерс А.Г. – М. : Академия, 2003. – 413 с.

Тема 9. Предмет, завдання та методи педагогічної психології

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти методологічну базу та категоріальний апарат педагогічної психології, навчитися встановлювати її зв'язки з іншими галузями психологічної науки та педагогікою; обґрунтовувати необхідність психологічного забезпечення навчально-виховного процесу.

Словникова робота: педагогічна психологія, предмет педагогічної психології, навчання, психологія навчання, психологія виховання, психологія педагогічної праці.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Що вивчає педагогічна психологія? Зміст основних завдань, які розв'язує ця галузь психологічної науки.

2. У чому полягає зв'язок педагогічної та вікової психології? Відмінності предметів дослідження цих наук.

3. Чому педагогічна психологія вважається проектуючою наукою? Що саме вона проектує?

4. Коли педагогічна психологія почала розвиватись як самостійний напрям психології? З чим це пов'язано?

5. Які проблеми вивчає психологія навчання?

6. Охарактеризувати коло проблемних питань, які вивчає психологія виховання як розділ педагогічної психології. Що вивчає психологія педагогічної праці?

7. Охарактеризувати методи педагогічної психології.

2. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Значення формуючого експерименту як методу педагогічної психології. Сформулюйте власну гіпотезу та складіть схему формуючого (психолого-педагогічного) експерименту.

2. Доповідь на тему: Психолого-педагогічний напрям педології як спроба комплексного вивчення дитини.

3. Обґрунтуйте доцільність широкого застосування в педагогічній психології праксометричних методів збирання фактологічної інформації.

4. Відтворіть принципи застосування малюнка в дитячій психологічній діагностиці.

5. Ґрунтуючись на власне уявлення про особливості психолого-педагогічних проблем особистості та на розуміння специфіки синтетичного методу дослідження, наведіть приклади ситуації застосування його як провідного методу обстеження.

6. Визначте специфіку розуміння основних методологічних принципів психологічної науки в педагогічній психології.

7. Назвіть умови ефективного застосування опитувальних методів у психолого-педагогічних дослідженнях.

Література для опрацювання

1. Власова О.І. Педагогічна психологія : навч. посіб. – К. : Либідь, 2005. – С. 6 – 43

2. Зимняя І.А. Педагогическая психология : учеб. пособ. Ростов на Дону : Феникс, 1997. – С.14 – 24.

3. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури : навч. посіб. [для вищої школи]. К. : Наук. думка, 1999. – 215.

4. Педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. ВНЗ / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с. – С. 11 – 43

Тема 10. Психологія педагогічної діяльності педагога

Методичні вказівки: студенти мають з'ясувати комплексний характер педагогічної діяльності на основі аналізу різних теоретичних підходів до її розгляду; засвоїти зміст основних компонентів та етапів педагогічної діяльності; структуру педагогічних здібностей, психологічні вимоги до особистості вчителя; навчитись аналізувати проблематику опитування та оцінювання знань учнів.

Словникова робота: педагогічна діяльність, педагогічне завдання, функціональне завдання, конструктивний, організаторський, комунікативний, гностичний, дидактичний, виховний, розвивальний, мобілізуючий компоненти педагогічної праці, педагогічні, академічні, дидактичні, гностичні здібності. Комунікативні педагогічні здібності.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Сутність педагогічної діяльності. З яких позицій у педагогічній психології розглядається педагогічна діяльність?
2. Що таке педагогічне завдання?
3. Відмінність функціонального завдання від педагогічного?
4. Структура педагогічної діяльності? Сутність кожного з її компонентів.
5. Що таке педагогічні здібності? Їхня структура.
6. Як взаємопов'язані дидактичні та академічні здібності? Чи йдеться про високий рівень реалізації дидактичних здібностей, якщо рівень розвитку академічних низький?
7. Чому комунікативні здібності посідають важливе місце у структурі педагогічних здібностей?
8. Чому опитування сприяє розвитку розумових дій учня?
9. Відмінності процесуальної та результативної педагогічної оцінки.
10. У чому полягає соціально-психологічний характер педагогічної оцінки? Навести приклади.
11. Назвіть відомі Вам види педагогічної діяльності. Які педагогічні функції реалізує в них учитель?
12. Які Ви знаєте функції, компоненти і рівні педагогічного спілкування?
13. Проведіть порівняльний аналіз ефективних і неефективних прийомів заохочування.
14. Що таке бар'єри спілкування? Як їх подолати педагогові?

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу.

1. Проаналізуйте теорію педагогічної майстерності І. А. Зязюна. Які здібності домінують у діяльності педагога-майстра? Які фактори є основними для прогнозу його професійного становлення?

2. Якими компетенціями має володіти сучасний педагог, щоб формувати їх в учнів? Якими принципами йому доцільно керуватися в роботі?

3. Розкрийте основні аспекти предмета діяльності психолога освіти. Проаналізуйте його основні завдання.

3. Найбільш продуктивний стиль діяльності педагога

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Як можна пояснити той факт, що постійні низькі оцінки, які одержує учень, поступово починають сприйматися з набагато меншими переживаннями, ніж спочатку. Чому втрачається їх мотивуючий вплив?

2. Охарактеризувати шляхи педагогічної діяльності у напрямі психологічної підготовки дитини до школи.

3. Дати психологічний портрет вчителя, що наділений педагогічними здібностями.

4. Визначити шляхи підвищення педагогічних здібностей вихователя.

5. Охарактеризувати основні можливі причини конфліктів між педагогами у навчальному закладі та способи їх запобігання і подолання.

6. Підібрати психологічні прийоми самоконтролю для запобігання конфліктних ситуацій у педагогічному колективі.

7. Напишіть тези на тему: «Портрет сучасного педагога та специфіка його діяльності».

Література для опрацювання

1. Власова О.І. Педагогічна психологія : навч. посібн. – К. : Либідь, 2005. – С. 311 – 323.

Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібн. – К. : Центр навч. літ., 2005. – С.107 – 119.

2. Педагогічна психологія : навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с. – С. 324 – 372.

3. Педагогічне спілкування : науково-практичні проблеми : монографія / В. М. Роздобудько, М. В. Савчин, Н. В. Скотна – Дрогобич, 1993. – 103 с.

Тема 11. Педагогічні засади педагогічного керівництва розвитком дітей та школярів

Методичні вказівки: студенти мають з'ясувати комплексний характер педагогічної діяльності щодо особистісного розвитку дитини і управління цим процесом; специфіку психічного і особистісного розвитку учня в умовах навчання та виховання на різних вікових етапах; критерії психолого-педагогічної характеристики навчальної групи – солідарність, конструктивність інтеракції, прийняття членами групи своєї ролі у групі, незалежність окремих членів від групи загалом.

Словникова робота: розвиток, психічний розвиток, особистісний розвиток, вік, поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності учнів.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Яку роль у розвитку особистості відіграють біологічні процеси і навколишнє середовище у розвитку?

2. Проведення дискусії на тему «Значення спадковості і виховання у психічному розвитку дітей».

3. Теорія поетапного формування розумових дій.

4. Навчання на основі теорії Л. Занкова.

5. Розвивальне навчання за системою В. Давидова – Д. Ельконіна.

6. Особливості розвитку і виховання особистості у дошкільному віці.

7. Психологічні особливості розвитку і виховання особистості на етапі зрілого дитинства.

8. Психологічні закономірності розвитку і виховання особистості у підлітковому і юнацькому віці.

9. Психологічні закономірності розвитку і виховання особистості у ранній юності.

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу

1. Наукові основи управління психічним і особистісним розвитком дитини

2. Психічний і особистісний розвиток учня в умовах навчання.

3. Особистісний розвиток учня в умовах виховання.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Порівняйте поняття навчання і розвитку в роботах Л.С. Виготського.

2. Поясніть погляди Г.С.Костюка на проблему співвідношення розвитку і навчання.

3. Складіть схему системної детермінації розвитку особистості.

4. Визначіть значення спадковості і виховання в психічному розвитку.

5. Обґрунтуйте твердження та письмово оформіть його: «Дитина не розвивається і виховується, а розвивається, виховуючись і навчаючись» (С.Л.Рубінштейн).

6. Обґрунтуйте твердження та письмово оформіть його: «Ні, не білою дошкою є душа дитини, а деревом у зерні, людиною у можливості» (В.Г.Белінський).

Література для опрацювання

1. Власова О. І. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / О. І. Власова ; Інститут післядипломної освіти. Факультет соціології та психології Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К. : [б.в.], 2001. – 247 с. – С. 97 – 132

2. Заброцький М. М. Педагогічна психологія [Текст] : курс лекцій: [Для студ. вищих закл. освіти, які навч. за спец. "Педагогіка"] / М. М. Заброцький ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2000. – 100 с. – С. 56 – 69

3. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Лисянська ; Національний

педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К. : [б.в.], 2002. – 210 с. – С. 123 – 267

4. Головінський І. З. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. [для вищ. шк.] / І. З. Головінський. – К. : Аконіт, 2003. – 288 с. – С.142 – 158.

5. Гуцало Е. У.-С. Педагогічна психологія. Практикум [Текст] : навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Емілія Гуцало; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград : Александрова М. В., 2013. – 202 с.

6. Потапчук Л. В. Педагогічна психологія [Текст] : метод. рек. [для студ. спец. "Психологія"] / Л. В. Потапчук ; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Психологічний факультет. Кафедра педагогічної та вікової психології. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 90 с.

7. Педагогічна психологія [Текст] : практикум для студ. пед. спец. : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. П. Щотка [та ін.] ; за ред. О. П. Щотки ; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 251 с.

8. Савчин М. В. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посібник / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 422 с. – С. 279 – 318.

Тема 12. Психологічні засади виховання та самовиховання дітей і школярів

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти завдання та зміст виховання особистості, основні психологічні механізми виховання, принципи індивідуального підходу до організації виховного процесу, показники та критерії вихованості особистості.

Словникова робота: психологія виховання, психологічне зараження, наслідування, емпатія, ідентифікація, соціальна пам'ять, соціальне мислення, саморегуляція мотивації.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Що таке виховання? Цілі виховання.

2. Пояснити твердження: “Зовнішні виховні впливи діють через внутрішні умови”.

3. Що таке виховна ситуація? Навести приклади виховних ситуацій.

4. Сутність такого психологічного механізму виховання, як зараження. Коли цей механізм спрацьовує?

5. Умови, за яких у виховному процесі можна спиратися на механізм наслідування.

6. Сутність емпатії та ідентифікації як механізмів виховання. У чому полягає їхня специфіка?

7. Чому застосування покарання як прийому виховної роботи потребує чіткої аргументації з боку вихователя?

8. Чому нотації одного і того ж змісту, які постійно повторює вихователь (батьки), не мають виховного ефекту?

9. Виховні можливості учнівської групи.

10. Основні показники вихованості особистості.

11. У чому полягає психологічний смисл виховання? Як це співвідноситься з позицією особистості дитини?

12. Розкрийте психологічну специфіку методологічних і методичних принципів сучасного виховання.

13. Що таке ефективний виховний вплив? Дайте класифікацію виховних впливів.

14. Згадайте стадії морального розвитку людини й рівні її моральної вихованості.

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу

1. Охарактеризуйте фактори відповідальності як особистісного механізму людини, що забезпечує можливість її індивідуальної свободи й соціальної реалізації.

2. Визначте психологічні принципи забезпечення дисципліни як приймання вимог дорослого.

3. Дайте характеристику основним групам методів самовиховання, які Вам відомі.

4. Що таке сімейне виховання? Які фактори зумовлюють потенційний рівень і реальний вплив сімейного виховання на соціалізацію дитини?

5. Узагальніть основні напрями психологічного аналізу сім'ї з метою з'ясувати особливості організації у ній виховного процесу.
6. Сформулюйте власні правила сімейного виховання дитини.
7. Проаналізуйте причини важковиховуваності й асоціальності дитини.
8. Покажіть зв'язок акцентуацій характеру, важковиховуваності й порушень сімейного виховання.
9. Визначте причини й симптоматику шкільної психологічної дезадаптації.
10. Охарактеризуйте активні методи соціального наочіння важковиховуваних осіб.
11. Наукове розуміння становлення особистості – основа ефективного виховання.
12. Особистісні цінності як духовні надбання людини.
13. Особистісно зорієнтовані технології у виховному процесі.
14. Психологічні особливості сімейного виховання.
15. Роль масової комунікації у вихованні дітей.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Наведіть приклад виховної ситуації. Чітко вкажіть вік та індивідуально-психологічні особливості учня, на якого спрямовані виховні впливи дорослого, з вказівкою того, як вихователь (дорослий) враховує необхідну схему виховного впливу в цьому разі.

2. Як можна пояснити той факт, що людина демонструє моральну поведінку у присутності авторитета, що задає (задавав) відповідні зразки і контролює їх дотримання, але в разі його відсутності, ігнорує норми моралі. Який психологічний аспект морального виховання відсутній у цьому разі?

3. Прорецензувати статтю Андре Бертін «Воспитание в утробе матери, или рассказ об упущенных возможностях" електронний варіант, сайт www.koob.ru - Нора Ньюкомб «Развитие личности ребенка», – СПб. : Питер, 2003. – 640 с. Ч.ІІІ, Период младенчества. Новейшие данные о познавательных способностях младенцев – С. 164 – 177;

4. Законспектувати та прорецензувати статтю *Савчин М.В.* Християнське духовне виховання і самовиховання / М.В. Савчин // Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць. Вип.10. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 689 – 699.

4. Розкрити способи самовиховання особистості

Література для опрацювання

1. Власова О.І. Педагогічна психологія : навч. посіб. – К. : Либідь, 2005. – С. 311 – 323.
2. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія : Навч.посібн. – К. : Центр навч.літ., 2005. – С. 107 – 119.
3. Педагогічна психологія : навч. посіб. [для студ. ВНЗ] / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с. – С. 89 – 142
4. Психологічні особливості ефективності виховних технологій : монографія / Савчин М. В. (наук. ред.) – Дрогобич : Коло, 2005. – 184 с.

Тема 13. Психологія учіння

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти знання про структуру навчальної діяльності, навчитись аналізувати кожний її компонент; аналізувати мотивацію учіння як фактор успішності навчальної діяльності; опанувати теорію поетапного формування розумових дій П. Я. Гальперіна, навчитись з'ясовувати причини неуспішності в учінні.

Словникова робота: структура навчальної діяльності, предметно-змістовний компонент навчальної діяльності, мотиваційний компонент навчальної діяльності, операційний компонент навчальної діяльності, контрольно-регулюючий компонент навчальної діяльності, орієнтувальна основа дії, знання, навчальне завдання.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Сутність предметно-змістовного компонента навчальної діяльності.
2. Які навчальні дії входять до операційної складової навчальної діяльності? Які дії універсальні?
3. Що входить до складу мотиваційного компонента навчальної діяльності?

4. Чому для сформованості контрольнo-регулятивнoгo компонента навчальної діяльності важливо, щоб учень усвідомлював цілі навчальної діяльності та навчальні завдання?

5. Що таке навчальне завдання? Навести приклади.

6. Специфіка поточного та підсумкового контролю.

7. Етапи становлення розумових дій за П. Я. Гальперіним.

8. Що таке орієнтувальна основа дії? Чому важливо, щоб вона була сформована?

9. Які фактори впливають на формування навчальної мотивації?

10. Основні причини неуспішності в учінні.

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу.

1. Охарактеризуйте основні психологічні теорії учіння зарубіжних авторів.

2. Поясніть відмінність термінів *учіння* і *цілеспрямована навчальна діяльність*.

3. Обґрунтуйте роль навчальної діяльності у формуванні теоретичного мислення як вершини розвитку людського розуму й духовних потреб.

4. У чому суть рівневого аналізу навчальної діяльності? Відтворіть склад кожного рівня навчальної активності учня.

5. Відтворіть логіку розвитку мотивів учіння в процесі шкільного навчання.

6. Охарактеризуйте види самоконтролю й самооцінки в навчальній діяльності.

7. Розкрийте психологічні умови цілеспрямованого формування дій самоконтролю й самооцінки учнів у навчанні.

8. Дайте психологічну оцінку сучасній системі шкільного оцінювання, яка діє в Україні.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Однією з важливих зовнішніх умов перенесення знань є усвідомлення складу знань та прийомів, а з внутрішніх — усвідомленість засвоєння знань та прийомів. У чому полягає відмінність між цими умовами?

2. Дати характеристику динаміки взаємовпливу суб'єкта і об'єкта в навчанні відповідно до особистісно-орієнтованого підходу.

3. Розкрити співвідношення навчання і розвитку. Дати визначення понять «зона актуального розвитку», «зона найближчого розвитку» (за Л.С. Виготським).

4. Перелічити та проаналізувати основні психологічні труднощі, що виникають у вас у навчальному процесі.

5. Доповідь на тему: “Вікова динаміка процесу учіння”.

Література для опрацювання

1. Власова О. І. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / О. І. Власова ; Інститут післядипломної освіти. Факультет соціології та психології Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К. : [б.в.], 2001. – 247 с. – С. 97 – 132

2. Заброцький М. М. Педагогічна психологія [Текст] : курс лекцій [для студ. вищих закл. освіти, які навч. за спец.] "Педагогіка" / М. М. Заброцький ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2000. – 100 с. – С. 56 – 69

3. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Лисянська ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К. : [б.в.], 2002. – 210 с. – С. 123 – 267

4. Головінський І. З. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. для вищ. шк. / І. З. Головінський. – К. : Аконіт, 2003. – 288 с. – С. 142 – 158.

5. Гуцало Е. У.-С. Педагогічна психологія. Практикум [Текст] : навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Емілія Гуцало ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград : Александрова М. В., 2013. – 202 с.

6. Потапчук Л. В. Педагогічна психологія [Текст] : метод. рек. [для студ. спец. "Психологія"] / Л. В. Потапчук ; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Психологічний факультет. Кафедра педагогічної та вікової психології. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 90 с.

7. Педагогічна психологія [Текст] : практикум для студ. пед. спец. : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. П. Щотка [та ін.] ; за ред. О. П. Щотки ; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 251 с.

8. Савчин М. В. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 422 с. – С. 145 – 182.

9. Шахраюк Б. С. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / Б. С. Шахраюк ; Волин. облрада, Упр. освіти і науки Волин. облдержадмін., ВКНЗ "Володимир-Волин. пед. коледж ім. А. Ю. Кримського". – Луцьк : Волинянин, 2012. – 100 с.

Тема 14. Психологічна характеристика навчальної діяльності

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти механізми навчання та вивчитися наводити відповідні приклади їх реалізації у навчальному процесі; аналізувати специфіку впливу різних факторів на процес навчання, враховувати їх в аналізі педагогічних завдань (ситуацій); умови, що забезпечують розвивальний ефект у навчанні.

Словникова робота: навчання, учіння, наuczіння, імпринтинг, умовно-рефлекторне наuczіння, оперантне наuczіння, вікарне наuczіння, формування асоціацій, наслідування, розрізнення та узагальнення, інсайт, творчість, розвивальне навчання, рівень актуального розвитку, зона найближчого розвитку.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Визначення поняття “навчання”. Яке з понять ширше: “навчання”, “учіння” чи “наuczіння”?

2. Охарактеризувати основні психологічні механізми навчання та умови, за яких їхня дія буде ефективною.

3. Основні підходи до розгляду проблеми співвідношення навчання та розвитку. Їхній критичний аналіз.

4. Які фактори впливають на процес навчання?

5. Сутність розвивального навчання.

6. Дотримання яких умов забезпечить розвивальний ефект навчання?

7. Який психологічний фактор успішності та розвивального ефекту навчання не враховується в роботі з обдарованими дітьми, якщо вони постійно розв'язують надто легкі для їхнього рівня розумового розвитку завдання?

8. Що таке диференціація навчання?

9. Сутність індивідуалізації навчання.

10. Що передбачає проблемно-евристичне навчання?

2. Зіставлення поглядів різних авторів за спільністю тем і проблем, написання доповіді на основі проведеного аналізу

1. Дайте характеристику методів і форм організації навчання в історичному контексті. Покажіть їхню соціокультурну зумовленість і часову динаміку.

2. Відтворіть психологічні моделі основних типів навчання, які діють у сучасній школі.

3. Покажіть специфіку традиційного навчання через характеристику основних компонентів його психологічної моделі.

4. Розкрийте психологічну суть моделі вільного навчання.

5. Що таке дистанційне навчання?

6. Розкрийте принципи організації сугестопедичного навчання.

7. Обґрунтуйте перспективність застосування знаково-контекстного навчання в умовах вищих навчальних закладів.

3. Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Складання порівняльного аналізу психічних явищ «навчання» та «учіння».

2. Схематично зобразити та охарактеризувати компоненти структурної організації учіння.

3. Самостійне складання змісту завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу теми, зокрема, формулювання задач, проблемних питань, типів вправ, тестів, творче формулювання проблем, тощо «Сутність індивідуального та диференційованого підходу до навчання та фактори, які необхідно враховувати при виборі підходу».

4. Візьміть будь-який підручник із педагогіки і письмово проаналізуйте розділ, де аналізується процес навчання. З яких теоретичних позицій написаний цей розділ?

Література для опрацювання

1. Головінський І. З. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. для вищ. шк. / І. З. Головінський. – К. : Аконіт, 2003. – 288 с.
2. Гуцало Е. У.-С. Педагогічна психологія. Практикум [Текст] : навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Емілія Гуцало; Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград : Александрова М. В., 2013. – 202 с.
3. Потапчук Л. В. Педагогічна психологія [Текст] : метод. рек. [для студ. спец. "Психологія"] / Л. В. Потапчук ; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Психологічний факультет. Кафедра педагогічної та вікової психології. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 90 с.
4. Педагогічна психологія [Текст] : практикум для студ. пед. спец. : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. П. Щотка [та ін.]; за ред. О. П. Щотки ; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 251 с.
5. Савчин М. В. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 422 с. – С. 183 – 242.
6. Шахраюк Б. С. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / Б. С. Шахраюк ; Волин. облрада, Упр. освіти і науки Волин. облдержадмін., ВКНЗ "Володимир-Волин. пед. коледж ім. А. Ю. Кримського". – Луцьк : Волинянин, 2012. – 100 с. – С. 78 – 91

Тема 15. Вікові аспекти освіти: психологічні особливості навчання, виховання та розвитку дітей, молодших школярів, підлітків та старшокласників

Методичні вказівки: студенти мають з'ясувати комплексний характер педагогічної діяльності щодо особистісного розвитку дитини і управління цим процесом; специфіку психічного і особистісного розвитку учня в умовах навчання та виховання на різних вікових етапах; критерії психолого-педагогічної характеристики навчальної групи – солідарність, конструктивність інтеракції, прийняття членами групи своєї ролі у групі, незалежність окремих членів від групи загалом.

Словникова робота: розвиток, психічний розвиток, особистісний розвиток, вік, поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності учнів.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Які основні шляхи формування моральності Вам відомі? Укажіть провідні психолого-педагогічні завдання розвитку моральності у дошкільному, молодшому шкільному, підлітковому й юнацькому віці.

2. Узагальніть психолого-педагогічну проблематику виховання характеру дитини.

3. Психологічні закономірності особистості в дошкільному віці.

4. Психологічні закономірності особистості в молодшому шкільному віці.

5. Психологічні закономірності особистості в підлітковому віці.

6. Психологічні закономірності особистості в ранній юності.

7. Загальні психологічні закономірності функціонування і розвитку особистості.

8. Як Ви розумієте вислів «вихованість вихователя»?

9. Яку роль Ви відводите вихованню і самовихованню в житті дорослої людини?

2. Творчий підбір цитат для доведення певного наукового положення або думки

1. Охарактеризуйте структуру, вікові особливості й типи навчання.

2. Відтворіть психологічні умови навчання дітей з різними здібностями до навчання.

3. Систематизуйте власні психолого-педагогічні знання про причини неуспішності навчання.

4. Проаналізуйте діагностично-корекційні прийоми роботи з учнями, що демонструють відставання в темпах навчання.

5. Дайте психологічний аналіз діяльності самоосвіти. Які її основні відмінності від інших видів активності учня?

6. Прослідкуйте динаміку цілей й способів діяльності учня на різних рівнях становлення його самоосвітньої діяльності.

7. Укажіть основні джерела й напрями психолого-педагогічної активності дорослих по розвитку повноцінної самоосвітньої діяльності учнів.

3. *Творчі завдання та проблемні ситуації*

Самостійне складання змісту завдань для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу до поданих тем, зокрема, формулювання задач, проблемних питань, типів вправ, тестів, творче формулювання проблем, тощо

1. Розкрити етапи педагогічного спілкування.

2. Визначити прийоми керування увагою дітей та підтримки зворотного зв'язку.

3. Охарактеризувати основні прийоми оцінювання учіння дитини.

4. Охарактеризувати напрями психологічної підготовки до школи в старшому дошкільному віці.

5. Розкрити роль вихователя у формуванні вміння вчитися майбутнього школяра.

6. Дати характеристику основних напрямів виховної роботи з дітьми у дошкільному закладі.

7. Підібрати тематику для консультативної роботи вихователя з батьками дітей із питань їхнього виховання.

Література для опрацювання

1. Головінський І. З. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. для вищ. шк. / І. З. Головінський. – К. : Аконіт, 2003. – 288 с.

2. Гуцало Е. У.-С. Педагогічна психологія. Практикум [Текст] : навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Емілія Гуцало; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. - Кіровоград : Александрова М. В., 2013. – 202 с.

3. Потапчук Л. В. Педагогічна психологія [Текст] : метод. рек. [для студ. спец. "Психологія"] / Л. В. Потапчук ; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Психологічний факультет. Кафедра педагогічної та вікової психології. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 90 с.

4. Педагогічна психологія [Текст] : практикум для студ. пед. спец. : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. П. Щотка [та ін.]; за ред. О. П. Щотки ; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 251 с.

5. Савчин М. В. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посібник / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 422 с. – С. 211 – 125, 254 – 275.

6. Шахраюк Б. С. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / Б. С. Шахраюк ; Волин. облрада, Упр. освіти і науки Волин. облдержадмін., ВКНЗ "Володимир-Волин. пед. коледж ім. А. Ю. Кримського". – Луцьк : Волинянин, 2012. – 100 с.

Тема 16. Зміст та функції психологічної служби в системі освіти

Методичні вказівки: студенти мають зрозуміти роль психологічної служби в системі освіти, особливості взаємодії вчителя та психолога в школі, проводити індивідуальні й групові консультації учнів з питань навчання, розвитку і проблем життєвого самовизначення, самовиховання й взаємовідносин з однолітками й дорослими;

Словникова робота: профорієнтація, консультування, моніторинг психологічних, соціально-психологічних і соціально-педагогічних особливостей поведінки учнів.

Питання для самостійного опрацювання

1. Репродуктивний рівень – письмові відповіді на проблемні питання до теми, що вивчається, постановка самостійних проблемних питань до теми

1. Охарактеризуйте види роботи психолога освіти.
2. Розкрийте основні аспекти предмета діяльності психолога освіти. Проаналізуйте його основні завдання.

2. Критичний огляд літератури з теми (узагальнення, порівняння теоретичних положень, експериментальних даних тощо)

1. Дайте характеристику основним етапам обстеження психологом проблемної дитини, відповідно до схеми Л. С. Виготського.
2. Розкрийте суть актуального напрямку діяльності психолога освіти.
3. Опишіть структуру й психологічний інструментарій діагностики готовності до шкільного навчання.
4. Згадайте функції профорієнтаційної діяльності психолога, специфіку здійснювання професійно-просвітницьких заходів.
5. Відтворіть специфіку діагностичних і професійно консультативних заходів психолога освіти.

Література для опрацювання

1. Бодалев А. А. О предмете акмеологии / А. А. Бодалев // Психологический журнал. – 1993. – Т.14. № 5. – С. 14 – 16.
2. Головінський І. З. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. для вищ. шк. / І. З. Головінський. – К. : Аконіт, 2003. – 288 с.
3. Гуцало Е. У.-С. Педагогічна психологія. Практикум [Текст] : навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Емілія Гуцало ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград : Александрова М. В., 2013. – 202 с.
4. Потапчук Л. В. Педагогічна психологія [Текст] : метод. рек. для студ. спец. "Психологія" / Л. В. Потапчук ; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Психологічний факультет. Кафедра педагогічної та вікової психології. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 90 с.
5. Педагогічна психологія [Текст] : практикум для студ. пед. спец. : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. П. Щотка [та ін.]; за ред. О. П. Щотки ; Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 251 с.
6. Савчин М. В. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посібник / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 422 с. – (Серія "Альма-матер")
7. Шахраюк Б. С. Педагогічна психологія [Текст] : навч. посіб. / Б. С. Шахраюк ; Волин. облрада, Упр. освіти і науки Волин. облдержадмін., ВКНЗ "Володимир-Волин. пед. коледж ім. А. Ю. Кримського". – Луцьк : Волинянин, 2012. – 100 с.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

При розробленні критеріїв системи оцінювання якості навчання необхідно враховувати три основні компоненти:

Рівень знань:

- глибина і міцність знань;
- рівень мислення;
- уміння систематизувати знання за окремими темами;
- уміння складати розгорнутий план відповіді;
- давати точні формулювання;
- правильно користуватися поняттєвим апаратом;
- культура відповіді (грамотність, логічність і послідовність викладу);
- навички і прийоми виконання практичних завдань.

Навички самостійної роботи:

- уміння пошуку необхідної літератури;
- орієнтація в потоці інформації щодо обраної спеціальності;
- навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, конспекту, реферату, виступу, а також навички науково-пошукової роботи).

Уміння застосувати знання на практиці:

- реалізація на практичних, семінарських заняттях.

Алгоритм оформлення виконання завдання для самостійної роботи

З'ясовувати, що означає це психічне явище – його психологічна суть (гносеологічний аналіз), наприклад, поняття психіки, особистість.

Описати:

1) його будову (структуру) – з чого складається, які елементи належать до його складу, наприклад, до складу пам'яті входять процеси запам'ятовування, збереження (і забування) та відтворення;

2) психологічні властивості феномена, що позначає поняття (феноменологія), наприклад, пам'ять – це запам'ятовування, збереження, забування та відтворення інформації; мислення – це розв'язування задач;

3) психологічні характеристики (наприклад, пам'ять характеризується обсягом, продуктивністю, увага – стійкістю, переключенням та ін.);

4) прояви явища (властивості, процесу, стану) у реальності, наприклад, особистість проявляється у переживаннях, розмірковуванні, розвитку себе та ін.; воля людини полягає не тільки у спонуканні діяти, але й навпаки, у гальмуванні (стримуванні) неналежної поведінки, недобрих переживань;

5) джерело виникнення (генеза) факту, властивості чи явища. Наприклад, розвиток інтелекту людини залежить від спадковості, навчання і самонавчання, спеціально-спрямованого розвитку та саморозвитку;

6) динаміку, розвиток, формування: усі психічні явища змінюються (перебувають у динаміці, розвиваються і згасають, наприклад, чутливість ока зростає у темряві і спадає за яскравого освітлення; продуктивність пам'яті у дорослому віці знижується);

7) типи (типологія) і види явища, властивості, стану, наприклад, інтереси особистості можуть бути гуманістичними, а можуть бути егоїстичними;

8) як це явище пов'язане з іншими явищами (феноменами). Наприклад, рівень запам'ятовування матеріалу залежить від рівня його розуміння; уважність людини до конкретного предмета залежить від її інтересів;

9) як певне явище сприятиме розвитку професійній компетенції? Якій саме? Що повинен вміти педагог виконувати, щоб стверджувати, що він володіє даною компетентністю?

10) як те чи те явище впливатиме на особистісний розвиток педагога? Які особистісні здатності є основними на цьому етапі розвитку? В яких вчинках, діях, ставленнях, позиціях, оцінках педагога реалізується така здатність?

План звіту із самостійної роботи та реферування літератури (Обсяг звіту 5 – 7 сторінок)

1. Автор, назва твору, рік видання.
2. До якого психологічного вчення або психологічної проблеми належить твір.
3. Композиція твору (перелік основних глав, про що вони).

4. Основні ідеї твору.
5. Що дало Вам ознайомлення із роботою цього автора? Які власні знання, уявлення отримали розвиток?
6. Можливо, щось із того, про що Ви дізналися, суперечить Вашим попереднім уявленням, викликає незгоду. Наведіть аргументовану критику позиції автора.
7. Чи має прочитане практичний зміст? У якій галузі?
8. Наскільки твір актуальний для Вас, особливо в сучасних соціальних умовах?
9. Які нові терміни стали Вам відомі?
10. Основні труднощі при ознайомленні з твором.
11. Ключові слова твору.
12. Зобразіть концепцію автора загалом або її окремі компоненти у вигляді графічної схеми (таблиці).
13. Чи порадили б Ви ознайомитися з цим твором іншим і чому?

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Світлана Білозерська

ПСИХОЛОГІЯ

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ**

**Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка**

Головний редактор

Ірина Невмержицька

Редактор

Ольга Крупа

Коректор

Мар'яна Костецька

Технічний редактор

Світлана Бецко

Здано до набору 04.05.2017 р. Підписано до друку 11.05.2017 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура. Times. Наклад 300 прим. Ум. друк. арк. 6,5. Зам. 81.

Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. (Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140 від 01. 07. 2016 р.) 82100 Дрогобич, вул. І.Франка, 24. к. 43 тел. 2 – 23 – 78.